

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

10

2020

ročník 72

Cena 40 Kč

KNIHOVNY A HANDICAP FRIENDLY

- Činnost sekce SKIP pro bezbariérové knihovny
- Zkušenosti z Kroměříže, Hradce Králové a Ostravy
- Pohled vozíčkáře, uživatele knihovny
- Projekt *Knihovna pro bezbariérové Brno*

KNIHOVNY V NOVÉM

- Cesta Knihovny Františka Bartoše ve Zlíně
- Plánované výstavby a rekonstrukce veřejných knihoven v ČR

Kreativní centra
Městské knihovny v Praze
Využití library advocacy
v oblasti financování

Knihovna pro bezbariérové Brno
s. 356–357
← Momentka z přednášky
o „neslyšitelných bariérách“
Foto: archiv KJM v Brně

Chtěli jsme se otestovat
s. 350–351
↑ Parkoviště pro handicapované
u Knihovny Kroměřížska
Foto: Šárka Kašpárková

Komenského cestování a síťování s. 375–377
↑ Z natáčení televizního dílu Wifina přímo
v prostorách výstavy věnované Komenskému
Foto: archiv Kláry Smolíkové

↑ Komiksový panel na téma Provedu tě Evropou
z výstavy Komenský v komiksu
Obr.: text Klára Smolíková, kresba Lukáš Fibrich

Kreativní centra Městské knihovny v Praze
s. 362–363
↑ V šicí dílně Atelier jsou k dispozici šicí stroje
i speciální šicí stroj overlock

Atelier nabízí i dostatek rozličných materiálů
a doplňků k využití →

Foto: archiv MKP

Téma – Knihovny a uživatelé se specifickými potřebami

- 343_ **Víme, co je „rovný“ přístup?** | Zlata Houšková
- 344_ **Handicap Friendly** | Helena Hubatková Selucká
- 347_ **Pět let s Handicap Friendly** | Běla Svobodová
- 348_ **Knihovny a návštěvníci s pohybovým handicapem** | Tomáš Lanc
- 350_ **Chtěli jsme se otestovat** | Šárka Kašpárková
- 352_ **Procházkou s handicapem** | Kateřina Knytllová, Markéta Dubnová, Barbora Čížinská
- 356_ **Knihovna pro bezbariérové Brno** | Eva Vojtišková
- 355_ **Výběrové dotační řízení Ministerstva kultury pro rok 2021**

Prosazování zájmů knihoven

- 358_ **Library advocacy 5: Využití v oblasti financování** | Marika Hrubá

Inspirace

- 362_ **Kreativní centra Městské knihovny v Praze. Část 1: Trocha teorie a „Jehla a nit“** | Miloslav Linc

Vydávání knih v ČR

- 364_ **Balance vydávání knih v ČR v roce 2019 (3. část)** | Jaroslav Císař

Knihovny v novém

- 367_ **Cesta zlínské knihovny – z parku do fabriky** | Jan Kaňka
- 372_ **Plánované stavby a rekonstrukce veřejných knihoven v ČR** | Lenka Dostálová
- 375_ **Inspirace – Putování ve šlépějích Jana Amose Komenského 3
Komenského cestování a síťování**
| Klára Smolíková ve spolupráci s Richardem F. Vlasákem

- 378_ **Psalo se jinde** | Renáta Salátová

- 379_ **Ze světa** | Roman Giebisch

- 380_ **Literární výročí Listopad** | Milan Valden

Popiska k titulní straně obálky:
Za fasádou bývalého areálu firmy Baťa
se skrývá nové sídlo Krajské knihovny
Františka Bartoše ve Zlíně

Foto: archiv KKFZ

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <https://ctenar.svkk1.cz>

CONTENTS

- Topic – Libraries and users with special needs**
- 343_ Do we know what “equal” access means? | Zlata Houšková
- 344_ Handicap Friendly | Helena Hubatková Selucká
- 347_ Five years with Handicap Friendly | Běla Svobodová
- 348_ Libraries and visitors with physical disabilities | Tomáš Lanc
- 350_ We wanted to test ourselves | Šárka Kašpárková
- 352_ Walking with handicaps
| Kateřina Knytllová, Markéta Dubnová, Barbora Čížinská
- 356_ A library for barrier-free Brno | Eva Vojtišková
- 355_ Ministry of Culture selective grant procedures for 2021
Promoting the interests of libraries
- 358_ Library advocacy 5: Usage in the funding sphere | Marika Hrubá
- Inspiration**
- 362_ Prague Municipal Library Creative Centres. Part 1:
A little theory and “needle and thread” | Miloslav Linc
- Publishing books in the Czech Republic**
- 364_ Balancing the books published in the Czech Republic in 2019 (Part 3)
| Jaroslav Císař
- Libraries anew**
- 367_ Road of The František Bartoš Library in Zlín – from park to factory
| Jan Kaňka
- 372_ Forthcoming library constructions and reconstructions
in the Czech Republic | Lenka Dostálová
- Inspiration – Wanderings in the footsteps
of John Amos Comenius 3**
- 375_ Comenius’ travels and networking
| Klára Smolíková in collaboration with Richard F. Vlasák
- 378_ Written elsewhere | Renáta Salátová
- 379_ From the World | Roman Giebisch
- 380_ Literary anniversaries November | Milan Valden

INHALT

- Thema – Bibliotheken und Benutzer mit spezifischen Bedürfnissen**
- 343_ Wissen wir, was „gleicher“ Zugang ist? | Zlata Houšková
- 344_ Handicap Friendly | Helena Hubatková Selucká
- 347_ Fünf Jahre mit Handicap Friendly | Běla Svobodová
- 348_ Bibliotheken und Besucher mit Handicap | Tomáš Lanc
- 350_ Wir wollten uns erproben | Šárka Kašpárková
- 352_ Ein Spaziergang mit Handicap
| Kateřina Knytllová, Markéta Dubnová, Barbora Čížinská
- 356_ Bibliothek für barrierefrei Brno | Eva Vojtišková
- 355_ Dotationsausschreibung des Kulturministeriums für Jahr 2021
Durchsetzung der Bibliothekinteressen
- 358_ Library advocacy 5: die Nutzung im Finanzierungsgebiet | Marika Hrubá
- Inspiration**
- 362_ Kreativzentren der Stadtbibliothek in Prag. Teil 1:
Ein bisschen Theorie und „Nadel und Faden“ | Miloslav Linc
- Buchherausgabe in der Tschechischen Republik**
- 364_ Eine Buchherausgabebilanz für die Tschechische Republik
im Jahr 2019 (3. Teil) | Jaroslav Císař
- Bibliotheken in neuem Mantel**
- 367_ Reise des František Bartoš’ s Bibliotheks in Zlín – aus dem Park in die Fabrik
| Jan Kaňka
- 372_ Zubereitete Projekte für Bauwerke und Rekonstruktionen
der öffentlichen Bibliotheken in der Tschechischen Republik
| Lenka Dostálová
- Inspiration – Wandern in den Fußstapfen von J. A. Komenský 3**
- 375_ Komenský’s Reisen und Vernetzung
| Klára Smolíková in der Mitarbeit mit Richard F. Vlasák
- 378_ Es wurde woanders geschrieben | Renáta Salátová
- 379_ Aus der Welt | Roman Giebisch
- 380_ Literarische Jahrestage November | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři, lidé se speciálními potřebami k využívání služeb knihoven potřebují podporu, ať už se jedná o uživatele s tělesným či duševním hendikepem, seniory, maminky s dětmi, nebo lidi jinak ohrožené sociálním vyloučením. Přístupnost knihoven v Čechách pro tyto skupiny není všude dostačující, i když se situace zlepšuje. Certifikátem Handicap Friendly se v současné době můžou pochlubit čtyři knihovny, další o něj žádají. V rubrice Téma se vám představí a o své zkušenosti se podělí všechny čtyři, které zatím uspěly. Jejich konkrétní služby a zkušenosti se mohou lišit, všemi články ale prostupuje vědomí prospěšnosti, smysluplnosti takto zaměřených služeb, vzájemného obohacování, rozšíření obzorů knihovníků, vnímání služeb jako investice do budoucnosti. Téma uvádí příspěvek Zlaty Houškové s důležitou a doufám už všeobecně přijatou myšlenkou, že rovný přístup ke službám neznamená stejné služby pro všechny, ale zajištění příznivých podmínek k využití těchto služeb pro každého uživatele. Rubriku pak doplňuje praktickými zkušenostmi příspěvek Tomáše Lance, pracovníka Pražské organizace vozíčkářů.

Náhoda tomu chtěla, že jen o pár stránek dále si můžete přečíst první část miniseriálu autora s velmi podobným jménem, Míly Lince, o síti kreativních center Městské knihovny v Praze, popisující šicí dílnu Atelier pobočky Jezerka. V dílně platí pro knihovníky totéž co pro všechny pedagogy, vychovatele, rodiče a jim podobné: ukázat, poradit, naučit, ale nedělat za ně!

Seriál Library advocacy se věnuje otázce financování, v rubrice Knihovny v novém se dočteme o užitečných sedmiletých zkušenostech zlínské krajské knihovny s fungováním v rekonstruovaných, původně továrních prostorách. Následuje informace o teprve připravovaných stavbách i rekonstrukcích.

Prostor věnovaný již poněkolkáté J. A. Komenskému a jeho vztahu k žhavé současnosti tentokrát naplňují úvahy o tom, nakolik se náš propojený a globalizovaný svět liší od toho nedávno novověkého. Možná až natolik ne: cestování, prospěšnost znalosti cizích jazyků, navazování kontaktů i za hranicemi vlasti, to vše bylo důležité i tenkrát a dodnes svou váhu neztratilo. Uvědomujeme si to více ve chvíli, kdy až tak cestovat nemůžeme, jsme častěji odkázáni na kontakty zprostředkované technikou... A v tuhle chvíli se vracím na začátek, k lidem se speciálními potřebami, kteří těžkosti zažívají běžně, dlouhodobě. Podle zkušeností jsou to často lidé optimističtí, odhodlaní, zvyklí překonávat překážky. Máme se co učit.

S přáním pevného zdraví za redakci

PAVLA VLKOVÁ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávký na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda), Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová, Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hyblerová Trachtová, Mgr. Martina Košanová, Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D., PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10, 199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77, hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice, tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč (dvojčíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 € (dvojčíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 12. 10. 2020.

Číslo vyšlo 19. 10. 2020.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Víme, co je „rovný“ přístup?

Kdysi jsem vedla debatu s jedním ředitelem knihovny o tom, co je to „rovný přístup“. Nemohli jsme se shodnout. On viděl rovný přístup v tom, že (k nim) do knihovny má možnost přijít a využít všech služeb každý člověk, kdokoli, nikomu není služba odepřena. Já byla a jsem toho názoru, že tohle na opravdu „rovný“ přístup nestačí.

Ptala jsem se tehdy, jak se v (jejich) knihovně plnohodnotně domluví s personálem například neslyšící, jestli mají srovnatelně rozsáhlý a pestrý fond ve zvukové podobě nebo Braillově písmu pro nevidomé, jaké vzdělávací aktivity pořádají pro lidi s mentálním handicapem, jestli je knihovna stoprocentně bezbariérová pro lidi, kteří mají problémy s mobilitou, nakolik komfortní je zázemí pro maminky s miminky nebo služby pro některé další skupiny osob. Prostě snažila jsem se názorně vysvětlit, že „stejný“ neznamená „rovný“. A já si tehdy uvědomila, že pojem „rovný přístup“ si stejným způsobem jako on může vysvětlovat mnoho našich kolegů.

Je samozřejmě dost těžké myslet při všech povinnostech a plném nasazení v práci i na minoritní skupiny obyvatelstva, které mají na rovný přístup právo ze zákona (i z knihovního). Navíc když tuto „rovnost“ nikdo zvlášť nekontroluje a vlastně ani fakticky nevyžaduje! Ti nejslabší z nás, lidé s handicapem, ať už jsou jakékoli, se totiž obvykle svých práv nijak razantně nedožadují. A pokud jde o knihovny, není-li rovný přístup umožněn, prostě na jejich služby rezignují nebo je využívají jen v nezbytném případě. Nebývají to ti, kdo křičí, požadují, manifestují. „Jen“ nás nevyžívají. Ale není to škoda? Není to i naše škoda? Samozřejmě procento lidí s handicapem není příliš velké, většinou jde o jednotky procent. I když v celkovém součtu to zase tak zanedbatelné množství lidí není...

Tahle problematika však část knihovnické veřejnosti přece jen vždy tížila a zajímala. Většinou ty, kteří měli v okruhu rodiny či blízkých přátel a známých někoho s handicapem, a tak dobře věděli, co pro něj (i pro ně) nerovnost přístupu ke službám znamená. Pak to byli také ti, kdo pečlivěji než jiní sledují vývoj a trendy ve společnosti, neboť i když naše republika právě není na (alespoň evropské) špici v zajištění rovného přístupu k informacím a službám, přece jen se mění pozitivním směrem. I když je to proces zdoluhavý a plný nedostatků, stále pokračuje a někteří knihovníci dobře vědí, že je lépe začít nebo alespoň být připraven včas. Někteří chtějí být průkopníci, jiní možná prostě jenom chtějí dodržovat zákon. Neboť ten nám velí, jak už bylo zmíněno, zajistit rovný přístup k našim službám všem.

Ti, které problematika rovného přístupu zajímala více než ostatní, se postupně sdružili v sekcích SKIP: Sekce služeb osobám se specifickými potřebami (nově Bezbariérová knihovna) se zabývá službami knihoven handicapovaným (zdravotně, sociálně, jazykově atd.), Sekce 60+ pak specificky službami seniorům. Výstupy z těchto sekcí pro ostatní knihovníky bývají často semináře, workshopy, konference a také publikace. Za posledních několik let spatřily světlo světa např. *Rovný přístup. Standard Handicap Friendly, Rovný přístup. Knihovna přátelská k seniorům* či *Rovný přístup. Knihovny a skupiny ohrožené sociálním vyloučením*. Společným cílem je co nejvíce přiblížit dílčí problematiky, poradit metodicky a také motivovat ostatní knihovny k nastoupení nelehké cesty k rovnému přístupu pro všechny.

Zkusme se tedy podívat na problematiku rovného přístupu v následujících několika člancích poněkud hlouběji... Ať už si to uvědomujeme, nebo ne, jde o neocenitelnou investici do budoucnosti našich knihoven, našich zaměstnanců a především našich potenciálních i stárnoucích klientů.

ZLATA HOUŠKOVÁ | zlata.houskova@gmail.com

Handicap Friendly

Problematikou služeb knihoven osobám se specifickými potřebami se dlouhodobě zabývá odborná sekce SKIP. Ta přijala roku 2019 kratší název Bezbariérové knihovny. Byl to logický krok, neboť sekce měla v URL webu právě tento název. Sekce se podílí na koncepcích, plánech pro tuto oblast, stojí za metodickým materiálem *Rovný přístup – Standard Handicap Friendly*¹. Členové sekce přednášejí o dané problematice studentům vysokých škol, knihovníkům i návštěvníkům knihoven. Podílejí se na budování povědomí o tom, co to znamená „přístupná knihovna“. Je možné použít také označení „bezbariérová knihovna“, i když to často evokuje zejména fyzickou přístupnost budovy a vnitřních prostor knihovny, přestože je tato problematika mnohem širší.

Součástí činnosti sekce je i praktické naplňování metodik Handicap Friendly. Aktuálně připravuje nové metodiky pro oblast interkulturního knihovnictví a pro rodiny s dětmi. Knihovny mají totiž možnost požádat o otestování a následnou certifikaci v oblasti přístupnosti pro osoby se specifickými potřebami. V současné době je možné podat si žádost o posouzení Handicap Friendly pro osoby se sluchovým, zrakovým, tělesným nebo mentálním postižením.

STANDARD HANDICAP FRIENDLY

Zmíněný standard stanovuje osm oblastí, ve kterých knihovna musí uspět, aby se stala opravdu přístupnou. Jedná se o:

- obecné požadavky
- personál
- fond a služby
- technické a materiální podmínky
- webové stránky knihovny
- spolupráci a propagaci
- akce
- integrační aktivity.

Na vlastní standard v uvedené publikaci navazuje univerzální metodika, která platí pro všechny typy postižení a rozvíjí, co musí knihovna splnit, aby byla přístupná lidem se specifickými potřebami. Na tuto metodiku navazují pak konkrétní metodiky, které se zaměřují na uživatele ze čtyř oblastí specifických potřeb: uživatele se sluchovým, zrakovým, tělesným a mentálním postižením. Tato část pak pojednává o zcela konkrétních opatřeních, včetně příkladů, ve kterých knihovny mohou najít návod, jak dané body splnit nebo jak případné nedostatky, které není v jejich silách odstranit (např. samostatné rozhodování o budově knihovny), kompenzovat.

Publikace tak umožňuje knihovnám nejen seznámit se s tím, co se požaduje, ale také, jak příslušné požadavky naplnit. Základní pilíře (personál, budova, vybavení, web, fond a služby) poskytují také odrazový můstek pro tým sekce *Bezbariérové knihovny*, který přihlášenou knihovnu posuzuje. Potkává se v něm člen sekce (garant celého hodnocení) s odborníky na přístupnost

¹ CERNIŇÁKOVÁ, Eva a Helena HUBATKOVÁ SELUCKÁ, ed. *Rovný přístup – Standard Handicap Friendly: metodická příručka pro práci knihoven s uživateli s postižením*. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2014. ISBN 978-80-7050-641-7

webových stránek a fyzickou přístupnost budovy. Poslední dva zmínění specialisté nejsou členy sekce, ale profesně se dané problematice věnují a dlouhodobě se sekcí spolupracují. Hodnotitelé pak nezávisle na sobě navštíví knihovnu, aby se přesvědčili (např. dotazováním zaměstnanců ve službách, měřením prostorů či rozhovory se čtenáři se specifickými potřebami), zda knihovna naplňuje standard a metodiky Handicap Friendly. Další část hodnocení probíhá podrobným studiem webových stránek knihovny.

ZÍSKÁNÍ CERTIFIKÁTU

Na informace, které se nepodaří získat z webu a osobních návštěv, je pak dotazováno vedení knihovny. To vše dá dohromady obrázek o tom, zda knihovna naplňuje stanovené požadavky. Výsledkem práce posuzujícího týmu je hodnotící zpráva s doporučeními, v jakých oblastech je možné knihovnu dále rozvíjet a kam směřovat další síly, a také s doporučením k udělení certifikátu Handicap Friendly. Pokud se stane, že knihovna nenaplní všechny body, může využít hodnotící zprávu pro nápravu stávajícího stavu a má šest měsíců na to, aby slabé body doplnila a vykompenzovala. Podaří-li se jí to, je možné udělit certifikát dodatečně. Certifikát Handicap Friendly má platnost pět let a poté si knihovna může znovu zažádat o hodnocení. V současné době je cena za posouzení stanovena na 5000 korun, z čehož část hradí SKIP (výše tohoto příspěvku je proměnlivá a schvaluje ji na konkrétní období vedení SKIP). Certifikovaná knihovna může certifikační logo využít ke své propagaci v reálném i virtuálním prostředí.

O certifikaci si dosud požádalo pouze sedm knihoven, z toho čtyři byly úspěšné, jedna se posuzuje, jedna je v onom „odkladném“ stadiu (dotahuje některé připomínky hodnotitelů) a jedna zatím neuspěla. Poslední certifikovanou knihovnou je Knihovna Kroměřížska. Pro příklad a inspiraci pro ostatní knihovny uvádíme níže některé body z jejího hodnocení.

KNIHOVNA KROMĚŘÍŽSKA

Její budova je v majetku města. Dříve ale celá nepatřila knihovně, součástí stavby byla i pošta. Ale i ta směřovala k bezbariérovosti pro své návštěvníky. Postupně se podařilo získat pro knihovnu celý objekt, využít nájezdu do budovy, dobudovat bezbariérové parkovací stání, přebudovat schodiště včetně schodišťové plošiny do počítačové učebny v suterénu.

Knihovna se nachází ve dvou nadzemních patrech a v suterénu, kde je školicí centrum s počítačovou učebnou. Druhé nadzemní patro je dostupné pomocí výtahu, v prvním se nachází bezbariérová toaleta; do suterénu je přístup pro lidi na vozíku pomocí sklopné plošiny. Současné podmínky knihovny neumožňují, aby mohli uživatelé knihovny využívat výtah i toaletu zcela samostatně, je součástí služebních prostor knihovny, ale velmi ochotný personál vždy prostory zpřístupní. Stejně je to i v případě zájmu o návštěvu oddělení pro děti a mládež, které se nachází ve druhém nadzemním patře.

V současné době jedná knihovna o stavebních úpravách, které mají umožnit návštěvníkům samostatný přístup k bezbariérové toaletě i výtahu. Celý prostor je výborně zmapován do jasného orientačního plánu, který je dostupný na všech křižovatkách v knihovně – při vstupu do budovy z hlavního vchodu i z bočního bezbariérového.

Ve svých prostorách nabízí knihovna využití chodítka, čtecí zařízení pro slabozraké, indukční

Pohled na bezbariérový vchod do knihovny

Oddělení pro dospělé čtenáře

Uživatelé s tělesným handicapem

Knihovna Kroměřížska je přístupná pro uživatele s tělesným handicapem. Nabízí jim tyto služby:

- Vyčleněné parkovací místo před hlavním i bezbariérovým vchodem do budovy
- Bezbariérový vstup do knihovny a všech jejích oddělení
- Orientační plán s důležitými body
- Výtah do 1. patra s příslušnou obsluhou (odd. pro děti a mládež, kanceláře rediteky a ekonomického úseku knihovny)
- Bezbariérové WC v přízemí (vstup z odd. pro dospělé členáře)
- Plošina u schodů vedoucích do počítačové učebny a do místnosti určené pro biblioterapii v suterénu knihovny
- Bezbariérový přístup k PC v Informačním oddělení (internet, tisk a kopírování, možnost využití trackballu)
- Bezbariérový přístup na akce knihovny (konferenční sál)
- Vhodnou literaturu - naučná, beletrie, zvukové knihy (www.knihkem.cz/sluzby/biblioterapie/dalabske-knih.html)
- Indukční smyčka, mikrofon

Výstřižek webové stránky knihovny, záložka Uživatelé s tělesným postižením

Orientační plán knihovny

smyčku, mikrofon, Friendly Vox, lekotéku. Je zde dostatek klidných relaxačních míst, kde je možné se posadit nebo využívat počítač a najet vozíkem pod stůl. Součástí nabídky je i roznášková služba.

Na webových stránkách je možné najít v sekci Služby záložku Uživatelé s tělesným postižením, kde získají zájemci informace o tom, jaké služby knihovna nabízí této cílové skupině, a fakt, že všichni zaměstnanci jsou proškoleni pro poskytování služeb uživatelům se specifickými potřebami. Kromě toho jsou v knihovně i zaměstnanci s hlubší znalostí problematiky osob s tělesným postižením, kteří mohou být označováni jako knihovníci-asistenti (viz Metodika Handicap Friendly, část II – Personál, bod 2.2). Knihovna prošla auditem webových stránek, který neshledal žádné závažnější nedostatky, jež by vedly k neudělení certifikátu.

Knihovna zájemcům rozesílá informační bulletin, ale kromě toho je v kontaktu i s místními organizacemi zastřešujícími osoby se specifickými potřebami, kterým zaslá pravidelně informace o vzdělávacích programech a dalších novinkách. Spolupráce s partnery z řad těchto organizací vede k tomu, že návštěvníci knihovny zde mohou pravidelně vidět prezentaci činnosti těchto organizací, prodej výrobků klientů z domovů pro seniory, oblastní charity a dalších.

ZÁVĚR

Certifikace Handicap Friendly samozřejmě není povinná a zatím ji nikdo po knihovnách nevyžaduje. Jde vždy o rozhodnutí konkrétní knihovny zajistit rovný přístup i uživatelům a obyvatelům obce, kteří jsou nějakým způsobem znevýhodněni, a tomu také přizpůsobit činnost v souladu s jejich potřebami. Věříme, že v ČR počet knihoven usilujících o certifikaci poroste a s ním i počet spokojených uživatelů, kterým tak významně pomohou zlepšit kvalitu jejich života.

HELENA HUBATKOVÁ SELUCKÁ | hubatkovaselucka@gmail.com

Foto: autorka

Pozn.: Více o činnosti sekce i přihlášku k certifikaci najdete na stránkách SKIP: https://www.skipcr.cz/odborne-organy/bezbarierove_knihovny/zakladni-informace.

Téma

Knihovny a uživatelé se specifickými potřebami

Pět let s Handicap Friendly

V roce 2015 získala Knihovna města Ostravy (dále jen KMO) a její oddělení Zvuková knihovna jako jedna z prvních v České republice certifikát *Handicap Friendly – pro osoby se zrakovým postižením*. Abychom potvrdili, že se stále můžeme pyšnit nadstandardně přátelským přístupem k lidem se zdravotním postižením, pokusíme se tento certifikát v nejbližší době obhájit. A to je velká výzva pro naše pracovníky ze Zvukové knihovny pro nevidomé a slabozraké, která je mj. jednou ze šesti poboček Knihovny a tiskárny Karla Emanuela Macana v Praze.

Zvuková knihovna (dále jen ZK) se primárně zaměřuje na čtenáře se zrakovým postižením, ale mezi naše klienty patří i lidé, kteří trpí jiným smyslovým, fyzickým či kombinovaným postižením, proto je naší vizí vytvořit příjemný a bezbariérový prostor tak, aby se stala plnohodnotným Oddělením pro osoby se specifickými potřebami. V posledních letech umožňuje kromě půjčování zvukových knih při osobní návštěvě v ústřední knihovně také vypůjčit si zvukové knihy prostřednictvím sítě 27 poboček KMO nebo zásilkové či donáškové služby.

ČINNOST

ZK se nezaměřuje pouze na výpůjční služby, ale má široké spektrum činností edukativních. Velký důraz klademe na zvyšování kvalifikace našich kolegů ze všech poboček knihovny, protože základní vzdělání v oblasti komunikace s lidmi s postižením je v současné době nutností. Vzhledem k tomu, že bychom rádi, aby certifikát *Handicap Friendly* v budoucnu obdržela i některá další z našich poboček, pořádáme pro naše kolegy stáže či různé vzdělávací workshopy, aby se v problematice života lidí s postižením dokázali lépe orientovat.

Intenzivně se věnujeme žákům středních a základních škol. Těm jsou určeny besedy a knihovnické lekce o komunikaci s nevidomými či jinak zrakově postiženými občany. Studenti mají možnost prakticky si vyzkoušet různé simulační a kompenzační pomůcky, kterými ZK – díky financování z grantových výzev – disponuje. Předávání těchto zkušeností je určitým záručením výsledků dlouholeté práce s nevidomými a slabozrakými. Nemalelou zásluhu na tom mají také pravidelná setkání se zaměstnanci a klienty z ostravských organizací Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých (dále jen SONS), Tyflocentrum a Kafira.

V neposlední řadě má ZK přínos sociální. Pro mnoho našich klientů je totiž návštěva knihovny jedním z mála (někdy i jediným) sociálním kontaktem. To nás zavazuje, proto na této bázi budujeme prostor pro společenské setkávání i pro širší veřejnost. Mezi úspěchy při pořádání kulturních a společenských akcí bychom rádi zmínili náš významný podíl na organizaci festivalu *Život bez bariér* a každoročně pořádané akci *Dny umění nevidomých na Moravě*. Tento významný festival, který spoluorganizujeme ve spolupráci se SONS, je přehlídkou schopností nevidomých či těžce zrakově postižených umělců ze všech uměleckých oborů. Vzhledem k letošním problémům s nálezou Covid-19 bylo pořádání této akce přesunuto až na říjen.

PŘÍNOS ZÍSKÁNÍ CERTIFIKÁTU PRO KNIHOVNU

Zcela určitě se zvýšila společenská prestiž knihovny. Její jméno má nejen mezi klienty se zdravotním postižením a organizacemi, které se touto problematikou zabývají, ale rovněž v knihovnické komunitě velice dobrý zvuk.

Díky tomu jsme v roce 2017 získali *Čestný diplom za srdečný přístup pracovníků a promyšlenou péči o uživatele s handicapem*, udělený Krajským úřadem Moravskoslezského kraje. Velmi si ocenění vážíme. Otevřely se nám dveře ke spolupráci s mnoha organizacemi, které klienty s handicapem zaštiťují (SONS, Tyflocentrum, Centrum služeb pro neslyšící a nedoslýchavé či Liga vozíčkářů).

Naše práce pro handicapované čtenáře a návštěvníky nás obohacuje, některé bariéry však musíme překonávat i my sami. Svět handicapovaných je totiž stále zahalen mnoha předsudky tzv. zdravých lidí. Někteří stále ještě žijí v domněnku, že handicapovaní lidé jsou chudáci hodní politování, a často nevědí, jak se k nim chovat. Bližší poznání tohoto světa nám otevřelo dveře tam, kde jsou tito lidé naopak plni života, odhodlání a optimismu navzdory svému postižení. Potřebují sice více pomoci druhých, ale i přesto mohou žít plnohodnotný život. A pracovníkům Knihovny města Ostravy je ctí, že jim na této leckdy nelehké cestě mohou být oporou.

BĚLA SVOBODOVÁ | svobodova@kmo.cz

Téma

Knihovny a uživatelé se specifickými potřebami

Knihovny a návštěvníci s pohybovým handicapem

Jedna knihovnice, se kterou se známe pracovně již delší dobu, mě požádala, abych napsal něco k tomuto tématu. Jsem totiž od narození vozíčkář a k dosti úkonům, které vy děláte zcela běžně a samozřejmě, aniž si to uvědomujete, potřebuji pomoc druhé osoby. Sice občas píši lidem osobní maily, ale napsat text, který by byl alespoň trochu k věci, to je přece jen něco jiného. Berte, prosím, mé řádky jako názory člověka, který má sice k problematice co říci, ale nepovažuje se za nějakého velkého odborníka.

Před psaním tohoto článku jsem si přečetl metodickou příručku pro práci knihoven s uživateli s postižením *Rovný přístup. Standard Handicap Friendly* a dále prozkoumal webové stránky Ústřední knihovny Městské knihovny v Praze (MKP) na Mariánském náměstí, kde jsem byl v minulosti častým, dnes však již jen občasným návštěvníkem zejména kulturních akcí.

Nedávno mi někdo položil dotaz: *Proč by měla být knihovna přístupná lidem s pohybovým postižením a proč tam vlastně chodit?* Ta otázka je poněkud širší. Předně se netýká jen lidí sedících na vozíku, na kterých je postižení takřikajíc zjevné na první pohled. Není to tedy problematika pouze nějaké malé minority, jak to, bohužel, ještě i dnes většinová společnost chápe, ale i dalších cílových skupin, které byste primárně jako lidi s pohybovým postižením neoznačili. Mohou jimi být třeba jen dočasně, ale podstatně to ovlivní kvalitu jejich života – např. někdo, kdo si zlomí nohu, maminky s kočárky, senioři, kterým se hůře chodí atd. Bezbariérové řešení, které ulehčí pohyb kdekoli v prostoru, pak ocení všichni, včetně zaměstnanců, to mi věřte. A pracovníci knihoven se přece chtějí se svými čtenáři setkávat především osobně, jinak, domnívám se, by jejich existence postrádala smysl!

Knihovna je také důležitým místem k setkávání, a tedy i pořádání různých akcí. Tím velmi významně posiluje sociální kontakt mezi lidmi, zejména na vesnicích a menších městech, kde jsou možnosti omezené a knihovna je často jediným kulturním střediskem. Kromě hospody samozřejmě, ale já osobně skutečně jdu raději do knihovny.

V dnešní době technických možností internetu a sociálních sítí bych velice ocenil, kdyby alespoň základní odkazy, které obsahují důležité informace pro osoby se specifickými potřebami, byly umístěny na hlavní stránce, a ne aby se k nim člověk složitě proklikával, pak je víceméně náhodou našel, a ještě ne všechny, které jsou pro něj skutečně zásadní. Uvedu konkrétní příklad z osobní zkušenosti, ale obávám se, že není ojedinělý; pracovníci jmenované knihovny tedy nemusí být zase až tak smutní, že by právě oni něco příliš zanedbali.

Pokud kliknu na pobočky a vyberu Ústřední knihovnu MKP, dozvím se sice, že má bezbariérový přístup, ale to je bohužel všechno. Piktogram vozíčkáře není v tomto případě dostačující a sdělení je velmi vágní (že má knihovna vedlejší bezbariérový vchod). Je však přístupný z Valentinské ulice, což je poměrně daleko, a navíc je lepší mít s sebou doprovod, protože od vchodu k výtahu je to z kopce, který má poměrně velký sklon. To se z webu nedozvím, leda jen zase víceméně náhodou, když si kliknu ze stránek knihovny na videoprohlídku kanálu YouTube. Návštěvník se může i mylně domnívat, že budova není přístupná vůbec, jelikož hlavním vchodem se tam dostat skutečně nelze a upozornění na bezbariérový vchod, který ale pro samotného člověka na vozíku bez doprovodu příliš přístupný není, lze snadno přehlédnout. A navíc musí být vozíčkář opravdu fyzicky zdatný. Víím, že ve vnitřních prostorách je alespoň částečně přístupná toaleta pro osoby s handicapem. Je tedy přinejmenším zvláštní, že tyto nejdůležitější informace o dostupnosti samotného objektu a možnosti využití bezbariérové toalety na webu chybějí. Člověk se to dozví jinde, ale ne na stránkách knihovny, což je škoda. Přitom to jsou pro návštěvníka stěžejní faktory, podle kterých se rozhoduje, zda se mu vyplatí budovu vůbec navštívit.

Ale zase zpět od konkrétního k obecnému. Dobré by také bylo mít na webu informace nebo alespoň odkazy o dostupnosti nízkopodlažních spojů, pokud v dané lokalitě tato možnost vůbec existuje. Informace o parkovacím stání pro osoby s handicapem by také nebyla k zahazení. Dále je důležité vědět, zda se člověk může uvnitř budovy pohybovat na mechanickém či elektrickém vozíku (ten druhý je poněkud větší, tudíž náročnější na prostor), jak je náročný pohyb v prostoru určeném pro veřejnost, zda to zvládne člověk sám, či potřebuje pomoc druhé osoby. Je k dispozici výtah, schodolez, plošina, rampa? Dostane se návštěvník sám do kavárny? Je nápojový automat dostupný a ve vhodné výšce? Může se člověk s handicapem napít např. přímo ve studovně, aby nemusel vycházet ven, jelikož je to pro něj třeba příliš náročné, složité? Dostane se k internetu určenému pro veřejnost a může ho použít? Pokud tyto otázky nemáte na svých pracovištích vyřešené, bylo by dobré se na ně zaměřit.

Co mi prozradil *Standard Handicap Friendly*? Vůbec jsem netušil, že knihovny mohou poskytovat donáškovou službu. To je moc dobrá zpráva zejména pro osoby, které z vážných zdravotních důvodů nemohou opustit své domácí prostředí, nemají možnost říci někomu o pomoci, žijí sami nebo je pro ně těžko dostupná doprava. Nevěděl jsem ani to, že knihovna může mít knihovníka-asistenta, který je v případě potřeby k dispozici osobám s handicapem. Proč tyto důležité informace, které nemohou být v povědomí ani „běžné veřejnosti“, jelikož by ji vůbec nenapadlo, že je to možné, nejsou na webu?! Nemyslím si, že by každá pobočka v ČR musela tyto služby poskytovat, ale alespoň obecná informace o existenci a možnostech těchto služeb by byla žádoucí. Je škoda, že o tom čtenáři se specifickými potřebami zatím nevědí, protože pobyt v knihovně by jim to významně zpříjemnilo.

Situace v knihovnách se pro osoby se specifickými potřebami od roku 1989 změnila k lepšímu, ale stále to nestačí a je co zlepšovat. Děkuji knihovně, že to pro nás dělají!

TOMÁŠ LANČ | t.lanc@email.cz

Chtěli jsme se otestovat

Na úvod musím konstatovat, že jsem zažila knihovnu „bariérovou“ a pak jsem měla to štěstí, že jsem se mohla podílet na budování nové knihovny bezbariérové v Kroměříži. Stalo se to už před lety a byla jsem také ovlivněna jednou americkou knihovnou, kde všechno bylo v ploše a dostupné všem. Když ve SKIP vznikla sekce pro bezbariérové knihovny, uvítala jsem to i proto, že byly zpracovány zásady pro jednotlivé druhy postižení.

ZAČÁTEK

Měla jsem možnost podílet se na realizaci mezinárodního projektu CALIMERA, který se tímto tématem zabýval, proto jsme s kolegy od samého počátku začali odstraňovat zjištěné bariéry – ať už ve formě mentální, nebo fyzické.

To byl úplný počátek, celý dlouhotrvající proces vyvrcholil až nedávným otestováním naší Knihovny Kroměřížska. Nejprve jsme se zabývali obecnými zásadami a nerozlišovali, pro jaký typ postižení je co určeno. Některé záležitosti se dají řešit velmi jednoduše, např. zvětšit popisky, udělat srozumitelný orientační plán knihovny. Hned po přestěhování jsme také začali spolupracovat s různými sdruženími a spolupracujeme s nimi dodnes. Za tím účelem jsme také instalovali indukční smyčku do konferenčního sálu, aby k nám mohli neslyšící chodit na přednášky.

PROŠKOLENÍ PERSONÁLU

Další záležitostí je nutnost proškolení personálu. Požádala jsem střední zdravotnickou školu a ta nám nabídla pro naše potřeby proškolení personálu zaměřené na různé druhy postižení. To byl základ. Mít dobře proškolený personál, který si náhle uvědomoval různé souvislosti a snažil se odstranit bariéry přístupnosti v knihovně, to je výhra. I když to z dnešního pohledu popisují jednou větou, je to obvykle „běh na dlouhou trať“ a vše není tak jednoduché a ideální, jak by se při čtení tohoto příspěvku zdálo.

ÚPRAVY INTERIÉRU A VSTUPU

Postupně se otevíraly další možnosti úprav našeho interiéru, a to po zrušení pošty, která v naší budově zabírala více než 100 m². Opět stačilo „jen“ probourat stěnu a zvětšit půjčovnu pro dospělé; poštou byl vybudován bezbariérový přístup z ulice. Náš zřizovatel na základě naší žádosti udělal u tohoto přístupu i parkoviště a vyznačil je dopravními značkami. My jsme řešili, jak dveře otevírat na dálku. K tomu slouží malá kamera nad vstupem; personál od pultu vidí na dveře a může otevírat při vstupu i odchodu z budovy. Vytýkali nám, že se člověk nedostane do budovy knihovny bez omezení, ale to v našich podmínkách ještě vyřešit neumíme. A nechat nekontrolovaný vstup do knihovny nemůžeme. Navíc si veřejnost nestěžuje...

S odstraněním dalšího omezení vstupu nám pomohl zřizovatel. Jednalo se o vstup do suterénu, kde je umístěna učebna. Bylo nutné odkopat stávající betonové schody, přemístit zdroje elektřiny, plynu a telefonní uzel. To všechno trvalo rok, protože jsme ke všemu museli mít schválení a vyjádření dotyčných organizací. Nicméně – podařilo se a je zde umístěn i výtah pro špatně chodící. V suterénu ještě budeme muset popřemýšlet nad WC pro handicapované, protože takto upravené záchody máme jen v přízemí. Zatím pro návštěvníky naprosto dostatečné. Ale rovněž na tento nedostatek jsme byli upozorněni.

Do budoucna nás čeká ještě vyřešit problematiku výtahu s obsluhou, který je v knihovně. Je průchozí a můžeme jím oboustranně procházet, což je pro nás praktické. Školený personál v něm může vozit i osoby na vozíku nebo děti v kočárcích do oddělení pro děti. Opět jsme ale byli upozorněni, že by výtah měl být bezobslužný a přístup k němu by měl mít každý uživatel. S tím souhlasíme a počítáme, ale vyžádá si to také větší finanční prostředky.

Další doporučení se týkala interiérových prosklených dveří se specifikací na umístění madel a dalších ochranných prvků. S úpravami budeme muset počítat v rozpočtu. Drobnější úpravy, jako jsou popisky a vizualizace, si provedeme sami. S některými dalšími problémy si poradí proškolený personál, který je vždy připraven pomoci všem, kteří to potřebují.

Orientační plán knihovny v praxi (viz s. 345–346)

Foto: autorka

WEB

Zabývali jsem se i našimi webovými stránkami, které byly také podrobeny odbornému zkoumání. Programové záležitosti jsme konzultovali s autorem webu, který nám pomohl nedostatky odstranit. Další záležitosti jsme již vyřešili sami, protože web si také sami spravujeme. Musím konstatovat, že jeho audit byl pro nás opravdu přínosný.

HODNOCENÍ A JEHO DOPAD

Celé hodnocení Knihovny Kroměřížska probíhalo v předem neurčených termínech. Nebylo to sice úplně „mystery shopping“, ale hodnotitelé se po budově pohybovali sami bez doprovodu a personálu se pouze dotazovali na upřesnění některých záležitostí. Hodnocení bylo opravdu velmi podrobné.

Výstupem pro nás bylo několik závěrečných dokumentů, souvisejících s certifikací. Předně to byl zápis o provedení certifikace se jmény hodnotitelů včetně všech dat, kdy hodnocení probíhalo. Dalším dokumentem bylo mapování přístupnosti objektu knihovny podle metodiky pro Standard Handicap Friendly. Dalším dokumentem bylo hodnocení webu včetně všech doporučení.

Pokud bych měla popsat, co se u nás od doby hodnocení změnilo, dá se sdělit jediné. Část máme hotovou, na další část potřebujeme finanční prostředky a část si postupně doděláváme sami. Kdybyste se mne zeptali, zda bychom do toho šli znovu, tak bych okamžitě odpověděla zcela určitě ano. A doporučila bych to všem knihovnám. Jen tak totiž zjistíte, zda opravdu jdete tím správným směrem, a také, což je důležité, někdo se na vás podívá očima člověka s handicapem.

KNIHOVNA BY MĚLA ZŮSTAT KNIHOVNOU

Když se před pár lety realizoval projekt CALIMERA, bylo konstatováno, že 10 % obyvatel EU je zdravotně postiženo – ať už trvale nebo krátkodobě – vlivem úrazů nebo nemocí. Pokud je postižení člověka viditelné, víte, jak se máte chovat, jak máte mluvit apod. Na mnoha lidech však postižení vidět není (a nemám na mysli pouze sluch a oči), ale i mentální handicap, který bych označila jako nejsložitější. S ním mají své zkušenosti téměř všechny knihovny.

Práce s uživateli knihoven obecně není jednoduchá, ať jsou to lidé zdraví, nebo postižení. Knihovníci mají v tomto směru možnost vzdělávat se a využít dovedností, které tak získají. Zároveň ale musím zdůraznit, že by knihovníci v tomto směru neměli nahrazovat asistenční pomoc. Pokud postižený tuto asistenční službu potřebuje, měl by ji využít a vzít s sebou do knihovny. Knihovník není zdravotník. Ani psychiatr či psycholog a ani sociální pracovník. Je vyškolený k tomu, aby uměl poradit, doporučit, podal knihu z horní police, poskytl služby knihovny, uměl komunikovat a pomohl využít technologie v knihovně. I z tohoto důvodu jsme se chtěli „jen“ otestovat.

ŠÁRKA KAŠPÁRKOVÁ | kasparkova@knihovnakm.cz

Procházkou s handicapem

Vítejte v Knihovně města Hradce Králové (KMHK), města na soutoku Labe a Orlice, města se slavnou Bílou věží a mnoha knihovnami, z nichž 12 (ústřední knihovna a 11 poboček KMHK) vás právě vítá. Dnes máte na výběr z pěti prohlídkových tras. Každou z nich vám stručně představíme. Žádný strach, na naší cestě budete mít také možnost odpočívat a občerstvit se.

První trasa je vhodná pro návštěvníky, kterým zrak již dokonale neslouží. Můžeme jim nabídnout zcela jistě služby zavedené zvukové knihovny pro nevidomé a slabozraké, umístěné v přízemí ústřední budovy knihovny. Samozřejmostí je její knihovní řád ve všech formách (zvětšený černotisk, zvuková podoba, Braillovo písmo). Půjčují se tu i tyflopomůcky a hmatové hry, jsou k dispozici veškerá dostupná technická zařízení i klidné místo pro studium či delší rozhovor s knihovnicí. Můžete se tu pravidelně nechat zlákat pořadem o nových titulech zvukových knih. S nevidomým kolegou-lektorem a zvukovou knihovnou se mohou potkat také děti ve školách nebo při soutěžních odpoledních pro celou rodinu v knihovně. Kdo se chce vydat na samostatnou cestu po knihovně, nemusí se bát, že by se ztratil, vodící linie, hlasové majáčky, štítky na dveřích, hmatová mapa, plány linií či pravidelně trénovaní knihovníci ho bezpečně navedou. Kam? Třeba do hudebního oddělení k zapůjčení hudebních nosičů či dalších audioknih nebo k návštěvě oblíbeného dopoledního komponovaného poslechového pořadu pro starší ročníky – pondělního matiné. Pro ty, kteří se na procházku do knihovny necítí, se pravidelně konají oblíbené poslechové pořady hudebního oddělení přímo v TyfloCentru.

Druhá trasa by mohla začít na webové stránce knihovny, kde jsou nahrána videa ve znakovém jazyce. Neslyšící si tak může dopředu udělat představu, co mu knihovna vlastně může nabídnout a jak to tam chodí. U informačního/výpůjčního pultu mu k usnadnění komunikace může posloužit přepážková indukční smyčka či knihovnická ovládací základny českého znakového jazyka (pobočka). I při návštěvě kulturního či vzdělávacího programu je možné si v sále ústřední knihovny zapnout indukční poslech (standardně jsou všechny přednášky zvučeny), případně si přijímače indukčního signálu zapůjčit. Komiksově čtení je k nalezení v odděleních pro děti i dospělé, specializovaná literatura pro rodiče i studující (včetně publikací České komory tlumočnicků znakového jazyka) v oddělení pro dospělé. V hudebním oddělení jsou k dispozici filmy s titulky a dostupná CD ve znakovém jazyce. Komu se nechce cestovat, může zůstat na webové stránce knihovny a připojit se do některé z elektronických databází nebo si může vypůjčit e-knihu. Kdo si ale zvykne s družinou chodit na pravidelné střední výtvarné dílny, ví, že i dětské knihovnice trochu mluví jeho jazykem, a když trochu povyroste, už se těší do Komiksového klubu. A když je příležitost, přijde i s celou školou do knihovny na divadelní představení tlumočené do znakového jazyka (*Škola malého stromu* nebo knižní představení studentek JAMU) nebo si prostě hrát. Až knihovna sežene šikovné tlumočníky, bude moci pozvat i nejmenší děti s rodiči do klubíku Pohádka (klubík Bookstart) na Moravském Předměstí, kde sídlí i speciální školka a škola.

Třetí trasu si zkusíme projet na vozíku. Snadné je navštívit ústřední knihovnu s automatickým otvíráním dveří, s prostorným výtahem, s vyhrazenými parkovacími místy. Nájedzy, bez-

Knihovna města Hradce Králové je k vozíčkářům přátelská

ní chtějí, můžete vyzkoušet čtvrtou trasu. Povede vás kolem obrázkových knížek, komiksů a časopisů, vyzkoušíte různé deskové hry a spoustu hraček, se kterými si můžete hrát sami nebo s dalšími dětmi podle toho, jaký máte zrovna den. Můžete přijít s rodiči, ale častěji a pravidelně se asi potkáme, když přijdete dopoledne se svou školkou nebo školou nebo se svými kamarády ze stacionáře.

Více o hračkách a pomůckách <https://www.knihovnahk.cz/pro-verejnost/sluzby/lekoteka>. V knihovně včetně vybraných poboček probíhá pravidelná spolupráce se všemi speciálními vzdělávacími institucemi pro děti s handicapem; velká pozornost se věnuje dětem s poruchami autistického spektra (dále přicházejí logopedické třídy, třídy s dětmi s vadami zraku, děti s kombinovaným postižením, ze školy pro neslyšící atd.). Scénické čtení a tvoření také organizujeme pro lůžkovou část dětské kliniky ve Fakultní nemocnici Hradec Králové.

A co slibované spočínání, oddech a občerstvení, říkáte si? Že by to byla trasa pátá? Zahradu, terasu, kavárnu, pohovky, křesílka, lehátka, limonádu, kávu i dortík či salát – to vše v městské knihovně v Hradci Králové také snadno najdete. Stačí se vydat na cestu!

Ředitelce Knihovny města Hradce Králové **BARBOŘE ČIŽINSKÉ** klade otázky zvědavý návštěvník (více na <https://www.knihovnahk.cz/bez-barier>):

Co vám zaměření na uživatele s handicapem dává?

Je to příjemná a radostná práce, která nám zároveň umožňuje vytvářet si životní nadhled. A rozšiřuje nám obzory!

Jaký to má vliv na image knihovny a její spolupráci ve městě?

Organizace jsou vděčné, o knihovně vědí, děti jsou nadšené (pokud to dokážeme poznat) nebo si právě v knihovně zvykají. Podle naší zkušenosti je jednodušší při organizaci pořadů domluvit skupinovou spolupráci s organizací, která se dětem či dospělým s handicapem věnuje, než

oslovovat jednotlivce. Knihovna je zastoupena v komunitním plánování města, mj. v pracovní skupině pro organizace, které se věnují osobám se zdravotním postižením. Město Hradec Králové je přátelské k lidem s handicapem, nicméně řeší své vlastní projekty a nemá v této oblasti grantový program. Využíváme tak např. soutěž o finanční dary soukromého subjektu (videa pro neslyšící, nákup literatury, nákup lekotěky) či jiné dárce a také grantový program *Knihovna 21. století* (besedy pro školy s nevidomým lektorem, lekotěka, nákup čtecího zařízení ClearReader, nákup tyflopomůcek, nákup zařízení pro neslyšící). Více případně na stránce <https://www.knihovnahk.cz/o-knihovne/projekty#p5>.

Co se zatím moc nedáří?

S nadšením jsme nabídli tlumočené přednášky pro neslyšící (např. cyklus o výtvarném umění), ale cílové skupině se to nehodilo, nebyl zájem, nakonec byla realizována pouze jedna přednáška pro studenty, ale možná jsme jen nevydrželi dost dlouho přednášky nabízet, aby se dostaly do povědomí uživatelů. Je to ale organizačně náročné. Obdobně to bylo s výtvarnými dílnami pro nevidomé (iniciativa výtvarnice-dobrovolnice), lidé s handicapem přišli na pozvání, ale mají tento program od „svých“ organizací, na které jsou zvyklí, a neradi opouštějí známé prostředí. Lepší je tedy, pokud s programem vyrazíme za nimi. Samozřejmě usilujeme také o bezbariérovost našich poboček, ale ne všude je to stavebně, technicky a finančně možné. Ze sedmi velkých poboček s celotýdenním provozem jsou bezbariérové zatím tři, jedna zůstala na půli cesty.

A co dodat na závěr?

Vzdělávat se, pořídit vybavení, příp. fondy není podle mého názoru až takový problém, ale na systematickou práci je potřeba personální kapacita. V oblasti práce s handicapem je samozřejmě jednoznačnou výhodou tradice zvukové knihovny, její systémové zakotvení, přísun fondů a personální zabezpečení, které chybí v oblasti sluchového handicapu. Ten má např. aktuálně na starosti ředitelka knihovny jako jednu ze svých mnoha náplní. Oblast mentálních handicapů velmi úspěšně a přirozeně zvládají integrovat dětské knihovnické do svých aktivit či knihovnické ve službách při osobních kontaktech. Zajistit bezbariérovost budov a interiérů se snažíme všude, velkou výhodou samozřejmě mají nové stavby (například naše ústřední budova) nebo stavby po rekonstrukci. Ale překážky jsou od toho, abychom je překonávali. Lidé s handicapem to musí dělat pořád. Takže hlavní je vědět, proč a pro koho to děláme, a jít do toho!

KATEŘINA KNYTLOVÁ | knytlova@knihovnahk.cz
MARKÉTA DUBNOVÁ | dubnova@knihovnahk.cz
BARBORA ČIŽINSKÁ | cizinska@knihovnahk.cz

Foto: archiv KMHK

Co pro vás připravujeme...

- **Téma – Dopad koronavirové situace na knihovny (1)**
- **Knihovny v novém**
— Městská knihovna Bílovec
- **Architekt Rem Koolhaas**
- **Knihovnické divadélko**
- **Průzkum dostupnosti služeb knihoven uživatelům se specifickými potřebami**
- **„Pilka a vrták“ – o řemeslnické dílně DOK16, kreativním centru MKP a další materiály.**

Věříme,
že zůstanete
našimi čtenáři!

Ministerstvo kultury – Odbor umění, literatury a knihoven vyhlašuje pro rok 2021 výzvu k podávání žádostí ve výběrovém dotačním řízení

na poskytnutí dotací provozovatelům knihoven evidovaných dle zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění platných předpisů,

a pro spolky a zájmová sdružení právnických osob podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění platných předpisů,
jejichž hlavním účelem je knihovnická a informační činnost či jejich podpora,

na nekomerční projekty z oblasti knihoven.

1) Program Veřejné informační služby knihoven – VISK

VISK 1 – Koordinační centrum programu a implementace Koncepce rozvoje knihoven v ČR,

VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání knihovníků v oblasti ICT,

VISK 3 – Informační centra knihoven,

VISK 5 – RETROKON,

VISK 6 – Memoriae Mundi Series Bohemica,

VISK 7 – Kramerius,

VISK 8 – Informační zdroje:

Linie B – Zpřístupnění informačních zdrojů prostřednictvím Centrálního portálu knihoven,

VISK 9 – CASLIN a Národní autority ČR

2) Dotační řízení Knihovna 21. století – K 21

(podpora práce s národnostními menšinami a integrace cizinců, podpora všeobecné dostupnosti knihovnických služeb pro občany se zdravotním postižením, kulturní, výchovná a vzdělávací činnost, vzdělávání knihovníků)

Přihlášky a stanovené podmínky na adrese:

Ministerstvo kultury, Odbor umění, literatury a knihoven

Maltézské náměstí 1, 118 11 Praha 1 – Malá Strana

<https://www.mkr.cz/oblast-knihoven-532.html>

VISK též na: <https://visk.nkp.cz/>

Knihovna 21. století též na:

<https://ipk.nkp.cz/programy-podpory/knihovna-21.-stoleti-k21>

Bližší informace: Mgr. Petra Miturová, tel.: 257 085 216 (VISK 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9)

Mgr. Soňa Poláková, tel.: 257 085 357 (VISK 3, K 21)

PhDr. Vít Richter, tel.: 603 223 627 (VISK 1, 3)

!!! Uzávěrka: 10. prosince 2020 !!!

Knihovna pro bezbariérové Brno

Knihovna Jiřího Mahena v Brně (KJM) je institucí, pro kterou je bezbariérovost jednou z klíčových hodnot. Ústřední knihovna sídlí v centru města, v městských částech je pak rozmístěno na tři desítky poboček. Některé se nacházejí v nových objektech, jiné ve starších, jsou součástí obchodních center či městských úřadů. Jinými slovy, co místo, to jisté specifikum. Přesto se nám podařilo zachovat přístupnost na velmi dobré úrovni, získat certifikát Standard Handicap Friendly i další ceny, především za projekty mířící k lidem s různými specifickými potřebami. Když nás pak před dvěma lety oslovili odborníci z Masarykovy univerzity (MU), měli jsme za to, že jsme již v řadě věcí velmi obratní.

Zástupci z filozofické a přírodovědecké fakulty MU, ale současně také členové Poradního sboru Rady města Brna pro bezbariérové Brno (dále jen PS) současně hledali prostor, kde by se mohli dále vzdělávat a rozvíjet své povědomí o bezbariérovosti, resp. přístupnosti. V práci PS, který se setkává několikrát do roka, se nachází velké množství úkolů, chybí však větší prostor pro diskusi a sdílení zkušeností. Jeho členy jsou i zástupci skupin lidí s různými handicapami.

Z této spolupráce nakonec vznikl projekt, který se odehrává na půdě knihovny a kterého se účastní řada brněnských neziskových organizací pracujících s lidmi s různými druhy handicapů, střediska brněnských univerzit, pedagogové, ale i veřejnost či studenti. Setkání se samozřejmě účastní také členové již zmíněného PS. Společným aktivitám jsme dali název *Knihovna pro bezbariérové Brno* (KPBB) – první setkání se uskutečnilo v lednu 2019, během léta se doladovávala dramaturgie na další měsíce a zatím poslední proběhlo v září 2020. Celkem jsme otevřeli na čtrnáct témat včetně úvodního setkání, které bylo obecnějšího charakteru. Setkáváme se vždy poslední úterý v měsíci v odpoledních hodinách.

Zatímco na začátku jsme nevyužívali téměř žádné techniky, nyní spolupracujeme s tlumočníky do znakového jazyka z Unie neslyšících Brno, s přepisovateli mluveného slova do psané podoby ze Střediska Teiresiás a používáme zabudovanou indukční smyčku v největším sále KJM. Setkání se pravidelně nahrávají na video a po jistých úpravách umísťují na web. Zde se také archivují veškeré výstupy ze setkání, především prezentace. Od konce roku 2019 testujeme spolu s kolegy ze Střediska Teiresiás také novou aplikaci Polygraf (<https://www.teiresias.muni.cz/cz/veda-a-vyzkum/vyvoje-aktivity/polygraf>), s jejíž pomocí převádíme psanou podobu mluveného slova přes promítací přístroj na zeď vedle promítané prezentace. Současně tak dostaneme do jednoho záběru videa i titulky. Aplikaci je možno využít v mobilních zařízeních návštěvníků, případně si lze zapůjčit techniku přímo na místě.

Za rok existence projektu se ukázal jeho přínos jak pro posluchače, tak i pro nás, samotné organizátory. Motivoval nás k podání žádosti o podporu velkého projektu, který by pomohl zmíněné činnosti financovat. Bohužel ale nakonec nebyl podpořen... Aktivity projektu však pokračují dál. Nutno podotknout – s velkou mírou entuziasmu. Stále se objevují nová a nová témata, do projektu se hlásí noví přednášející, sami návštěvníci přicházejí se zajímavými náměty nejen na inovaci služeb KJM.

Zde jsme se v rámci tohoto roku potkali s recertifikací knihovny coby místa vyhovujícího Standardu Handicap Friendly. Odborníci z projektu KPBB jsou ochotni být nám nápomocni při auditech a vylepšování, resp. posunu k větší přístupnosti. Stejně tak magistrát města Brna je ochoten

sponzorovat audit přístupnosti budovy KJM. Celý proces však bohužel zpozdila situace kolem koronaviru, a tak se do činností spojených s obnovením certifikátu pouštíme až nyní; chtěli bychom přitom dostat podmínce uvedené v příručce *Rovný přístup* a připojit k certifikátu pro osoby se zrakových handicapem – jejich potřeby již po desetiletí saturuje Knihovna pro nevidomé a slabozraké – také certifikát pro znevýhodnění sluchové. Aktivity a kontakty z projektu KPBB jsou nám přitom obrovskou pomocí.

Z pozice velké instituce sídlící v samém centru města Brna a rozprostřené prostřednictvím svých poboček do všech městských částí nabízí knihovna kolekci služeb, které by měly být dostupné lidem ve všech fázích jejich života. Knihovna vnímá tuto službu jako neustálý proces zdokonalování sebe i svých služeb. Děje se tak v duchu vize „knihovna je místem užitečným člověku v každé fázi jeho života, kdy umí postihnout potřeby lidí od narození až po stáří“. Jen taková knihovna se stane přirozenou součástí našich životů, jedním ze stavebních kamenů kulturního a vzdělaného města, přívětivého pro život. Snad v budoucnu úspěšným obhájením certifikátu i pokračováním projektu bude i nadále přístupná všem svým čtenářům a stane se pozvánkou pro další uživatele. Více informací o projektu naleznete na <https://www.kjm.cz/knihovna-pro-bezbarierove-brno>.

EVA VOJTÍŠKOVÁ | projekty@kjm.cz

Seznam přednášek v rámci projektu KPBB

- 29. 1. 2019 Eliška Bartošová – *Knihovna pro bezbariérové Brno: Jak můžeme společně přispět k odstranění bariér ve městě?*
- 26. 2. 2019 Michael Vidura – *Elektrický vozík jako cesta ke svobodě: Jak se jezdí „pěšky“?*
- 26. 3. 2019 Hana Porkertová – *Nevidomá zkušenost: Jak se „dívá“ nevidomý?*
- 30. 4. 2019 Boris Janča – *Řešení bezbariérovosti na Masarykově univerzitě: Kdo je odpovědný za přístupnost?*
- 28. 5. 2019 Milena Antonovičová – *Audity bezbariérovosti budov aneb co je nejčastěji špatně: Proč si nechat udělat audit bezbariérovosti?*
- 25. 6. 2019 Jana Línová – *Přístupy městských samospráv k problematice bezbariérovosti: Jakým způsobem je systematicky řešena bezbariérovost ve velkých městech?*
- 24. 9. 2019 Ivan Poláček – *Představení aktivit Unie neslyšících Brno: Co víte o službách, které vylepšují život neslyšícím a nedoslýchavým?*
- 29. 10. 2019 Jana Havlová – *Zkušenost neslyšící uživatky kochleárního implantátu: Jakým bariéram lidé se sluchovým postižením nejčastěji čelí?*
- 6. 11. 2019 Mariana Chytilová – *Neslyšitelné bariéry v designu míst, služeb a lidských interakcí: Co cítíme, když nás nějaký objekt, prostor, služba nebo člověk odmítá?*
- 28. 1. 2020 Josef Konečný – *Vidím, vidím jen něco, nevidím nic: Jak se žije nevidomým v Brně?*
- 25. 2. 2020 Roman Radkovič – *Beseda se zpěvákem souboru Roman Radkovič Collective a jeho podporovateli a přáteli*
- 26. 5. 2020 Lucie Galčanová Batista – *Stárnutí ve městě: Jaké výzvy, překážky a výhody přináší život v městském prostředí ve vyšším věku? – online přednáška*
- 23. 6. 2020 Radek Pavlíček – *Digitální prostor bez bariér: jak nevytvářet překážky v přístupnosti na webech, v aplikacích či v dokumentech*
- 22. 9. 2020 Zlata Houšková – *Standard Handicap Friendly a jeho přijetí a naplňování v knihovnách*

Do čísla přispěli

PhDr. Jaroslav Císař – Střeďočeská vědecká knihovna v Kladně ■ Mgr. Barbora Čížinská – Knihovna města Hradce Králové ■ Mgr. Lenka Dostálová – Moravská zemská knihovna v Brně ■ Markéta Dubnová – Knihovna města Hradce Králové ■ Mgr. Roman Giebisch, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Zlata Houšková – SKIP ČR ■ Mgr. Marika Hrubá – Masarykova univerzita ■ Mgr. Helena Hubatková Selucká – SKIP ČR ■ Ing. Jan Kaňka – Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně ■ PhDr. Šárka Kašpárková – Knihovna Kroměřížska ■ Mgr. Kateřina Knytllová – Knihovna města Hradce Králové ■ Mgr. Tomáš Lanc – Pražská organizace vozíčkářů ■ Miloslav Linc – Městská knihovna v Praze ■ PhDr. Renáta Salátová – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Klára Smolíková – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ Běla Svobodová – Knihovna města Ostravy ■ Milan Valden – publicista ■ Mgr. Eva Vojtíšková – Knihovna Jiřího Mahena v Brně

Library advocacy 5

Využití v oblasti financování

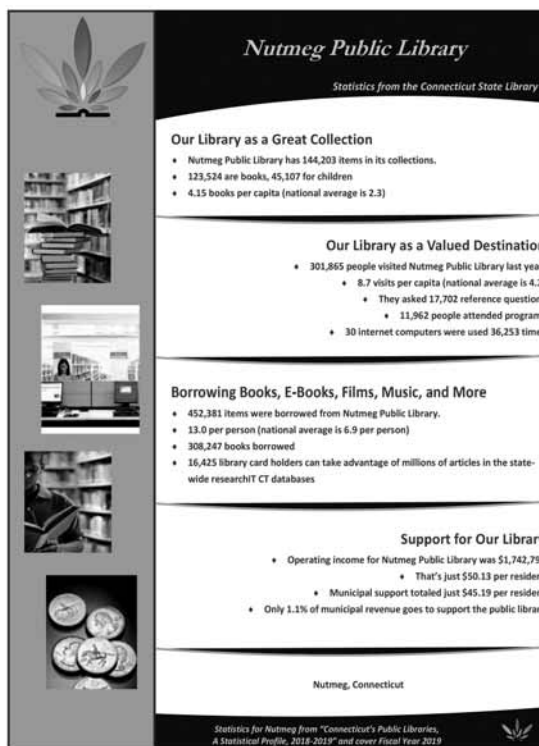
V rámci tematického cyklu článků o library advocacy se dnes detailněji zaměříme na praktické využití tohoto konceptu pro prosazování zájmů knihoven v oblasti financování. Vzhledem k tomu, že nedostatek financí je jedním z hlavních problémů, se kterým se knihovny potýkají, představíme si, jak v tomto směru co nejefektivněji oslovit zřizovatele. Věnovat se budeme praktickým tipům k prezentaci rozpočtu, včetně vhodných argumentačních technik, a také doprovodným nástrojem k uplatňování nároků na zvýšení rozpočtu.

Neadekvátní financování lze charakterizovat jako jeden ze stěžejních problémů, kterým musí v současnosti veřejné knihovny čelit. Z tohoto problému se odvíjí celá řada problémů dílčích, jako je např. nedostatečné personální zajištění, bariéry pro nastavenou akviziční politiku apod. Na výši financování závisí však nejen kvalita poskytovaných služeb, ale v některých případech i samotná existence knihovny. Vzhledem k tomu, že jde o silný podnět pro prosazování zájmů knihovny, lze metody library advocacy využít jak v režimu tzv. frontline advocacy, tak také v rámci spolupráce s našimi stakeholdery.

Efektivní prezentace našich nároků

V pojetí library advocacy se k problému financování vztahují vybraná pravidla. Rozpočet by měl být chápán především jako nepřetržitý proces. Následkem finančního krácení může dojít k poklesu kvality služeb, který se nejviditelněji odrazí na úrovni spokojenosti uživatelů. Orgány s rozhodovací pravomocí tedy musejí být o vašich službách informováni pravidelně, nikoliv pouze v době, kdy rozhodují o novém rozpočtu. Strategické je také udržovat kontakty s osobami, které mohou rozhodovací pravomocí disponovat do budoucna. Těmito kroky se knihovna udržuje stále viditelná (Budgeting and Finance for Public Libraries, 2018).

Z pohledu library advocacy je v prosazování rozpočtu nejdůležitější schopnost prezentovat

Příklad prezentace knihovny Nutmeg Public Library na webu.

The Connecticut State Library [online]. Connecticut: The Connecticut State Library, 2019 [cit. 2019-12-12]. Dostupné z: http://libguides.ctstatelibrary.org/ld.php?content_id=6054419.

požadavky na zvýšení rozpočtu u zřizovatele. Uplatňuje se zde pravidlo, že díky správnému fundraisingu získáme více než to, o co žádáme (Barrows, 2019).

K dalším zásadám patří kontinuální zdůrazňování skutečnosti, že priority knihovny jsou zároveň prioritami uživatelské komunity. Prezentaci je vhodné doplnit příkladem dobré praxe, ve kterém můžeme zmínit příspěvi knihovny uživatelské komunitě (ALA, 2017). Statistické podklady lze tedy oproti běžné praxi využít spíše jako podporu našich argumentů. V této souvislosti mohou mít vyšší vypovídací hodnotu než jejich samostatná prezentace. Je vhodné použít i srovnání se statistikami z jiných knihoven. V tomto směru se jako vhodná nabízí i spolupráce s našimi stakeholdery, kterými jsou primárně zástupci uživatelské komunity. Využití je možné i podporu uživatelů, kteří knihovnu nenavštěvují fyzicky, ale využívají pouze elektronické přístupy (ALA, 2017).

Příprava prezentace rozpočtu

Knihovny jsou často nuceny pokrýt potřeby na běžný provoz i ze skromného rozpočtu, který mají k dispozici. Do formulace požadavku je vhodné zahrnout i neočekávané jednorázové výdaje. Tyto výdaje mohou způsobit vážné problémy s výrazným dopadem na běžný provoz knihovny. V žádosti se také doporučuje zohlednit rostoucí náklady na pokrytí platů zaměstnanců (Peet, 2018).

Základním pilířem přípravy vhodné strategie je definovat naše priority a požadovat opravdu to, co potřebujeme. Stanovením primárních potřeb knihovny zamezíme formulaci nevhodných nebo nesrozumitelných požadavků. V definici základních potřeb je nezbytné vycházet z potřeb naší uživatelské komunity.

Koho se ptáme – identifikace oslovených subjektů

Existuje mnoho potenciálních zdrojů financování. Kromě zřizovatele je možné oslovit i zástupce alternativních finančních zdrojů jako např. nadace, místní zájmová sdružení, podnikatele, popř. sdružení přátel knihovny, pokud nějaká forma tohoto uskupení existuje. Je nutné identifikovat, na koho svoji žádost směřujeme, a tomu přizpůsobit formulaci požadavku, protože ne všechny potenciální zdroje jsou vhodné

na pokrytí našich potřeb. Důležité je brát v potaz, že snahy o efektivní fundraising selhávají, když nejsou vyčerpány všechny dostupné možnosti k oslovení, popř. vyčerpat veškeré dostupné možnosti k oslovení všech potenciálních zdrojů (Barrows, 2019).

Proč se ptáme – stanovení důvodů

Přípravě vhodné argumentační strategie předchází stanovení důvodů, proč se na danou záležitost ptáme. V rámci tohoto kroku bychom pak měli umět lépe vysvětlit, proč by měla být podpořena právě naše knihovna, popř. její konkrétní projekt či jiný programový záměr. I v tomto případě je vhodné použít příklad dobré praxe, která může vhodně ilustrovat, jakým způsobem knihovna pomáhá místní komunitě (Barrows, 2019).

Kdo by se měl ptát – výběr vhodné osoby

Důležitým krokem je výběr vhodné osoby k prezentaci rozpočtu. Podle zásad konceptu library advocacy není prezentace rozpočtu pouze záležitostí knihovny. Ne vždy tedy musí jít o vedoucího knihovny. V některých případech může být efektivnější, když tuto roli zastane někdo z vašich stakeholderů. Právě v této situaci je vhodné zmobilizovat zainteresované strany, které mohou zřizovatele informovat o potřebách komunity. Rozmanitost komunity a s tím související diverzita jejich potřeb může být cenným nástrojem v procesu rozdělování peněz. Zainteresované strany nám také mohou pomoci získat peníze z alternativních zdrojů (ALA, 2019).

Jak se ptát – výběr komunikačních prostředků

Významný vliv na výsledek vyjednávání mohou mít i komunikační prostředky, které ke své prezentaci zvolíte. Pro docílení efektivních výsledků se doporučuje komunikace osobní. V osobním kontaktu by nemělo chybět poděkování zřizovateli za dosavadní podporu knihovny. Jde o jednoduchý způsob, jak upevnit vztah mezi knihovnou a zřizovatelem, popř. potenciálním dárce (Barrows, 2019).

Čím podpořit naši argumentaci

V rámci přípravy prezentace rozpočtu se doporučuje vytvořit dokument, který popisuje součas-

nou ekonomickou pozici knihovny a konkrétní potřeby financování. Důležité je vyzdvihnout hodnoty vytvářené knihovnou (Gomez, 2011). Na ukázkou můžeme zmínit, kde peníze pomohly v minulosti. Takto můžeme demonstrovat pozitivní ekonomické dopady na komunitu (např. pomoc uživatelům při hledání zaměstnání). Tyto ukázkou nám mohou pomoci dosáhnout zohlednění rovnováhy mezi financováním, výdaji a výkonnem. Při této prezentaci můžeme také představit naše podporovatele – stakeholdery (ALA, 2013).

Vhodné je specifikovat strategické oblasti našich služeb, např. investice do nových čtenářů, posílení kontaktů s potenciálními partnery apod. (Gomez, 2011), do dlouhodobé prognózy zahrnout i neočekávané investice (ALA, 2013). V této prognóze je vhodné zohlednit i demografické změny (Gomez, 2011). Součástí prezentace by mělo být upozornění na možné dopady snížení rozpočtu na komunitu. V případě, že je konfrontace provázena negativními připomínkami ze strany zřizovatele, je vhodné se vyhnout negativním odpovědím a raději navrhnout termín opětovného setkání. Za všech okolností je však nezbytné reagovat na připomínky veřejně a udržovat tak potřebnou transparentnost (ALA, 2013). Při prezentaci se v neposlední řadě doporučuje zmínit pouze fakta, která jsou v konkrétní situaci pro zřizovatele nezbytná. Sdělení většího množství informací může vyvolat celou řadu otázek, k jejichž argumentaci nebudeme dostatečně připraveni.

Efektivní je také srovnávání s ostatními knihovnami podobné úrovně, popř. zmínka o plnění kritérií národních strategií a koncepcí pro rozvoj knihoven (ALA, 2013).

Jak se připravit

Tvorbě vhodné strategie může předcházet cvičná definice vhodného sdělení např. v rámci společného brainstormingu na vašich poradách. Odpovídající definice vašeho vzkazu pro zřizovatele poslouží jako základ pro argumentaci požadované výše našeho rozpočtu. Při definování základních požadavků můžeme využít následující pomocné otázky.

Zvážení možných bariér

Zkuste definovat, jakou konkrétní potřebu chcete u svého zřizovatele uplatnit a co vám brání v dosažení vašeho cíle.

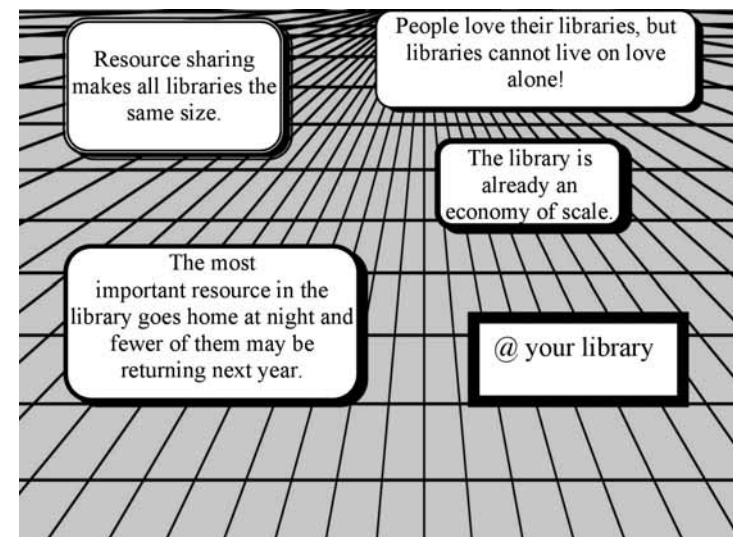
Ujasněte si, které faktory vás nejvíce omezují a z jakého důvodu. V první řadě půjde pravděpodobně o finance, jejichž nedostatek zapřičiňuje nedostatečné personální zajištění nebo způsobuje bariéry při nákupu knih, vybavení, techniky apod. S tím úzce souvisí i překážky při rozšiřování našich služeb, popř. zachování služeb stávajících. Finance však nemusí být jediným problémem. Často je jedním z problematických faktorů čas. Někdy se můžeme setkat s neadekvátními lhůtami pro realizaci našich záměrů. Značnou bariéru představují i nepřiměřené časové prodlevy ze strany zřizovatele (např. při vydání rozhodnutí).

Při uvažování o možných bariérách se jistě vyskytnou i další faktory, které mohou bránit rozvoji vaší knihovny. Může jít např. o vybrané osoby nebo subjekty s rozhodovací pravomocí, které mohou stát vůči knihovně v opozici. Zřizovatel také často při svém rozhodování může vycházet z různorodých myšlenkových stereotypů (např. knihovna již není tolik potřebná, když je vše online; v knihovně pracuje víc lidí, než je potřeba apod.). Můžeme se také zamyslet nad tím, zda má naše komunita ve srovnání se zřizovatelem rozdílná očekávání od nabídek služeb knihovny a čím je tento rozdíl způsoben.

Základní otázky

V rámci přípravy strategie se zkusme zamyslet i nad základními otázkami, jejichž zodpovězení nám může výrazně pomoci při volbě dalších argumentačních technik. Jednou z nich je např. volba vhodného místa. Zvažme, kde je pro nás vhodnější dané téma se zřizovatelem probírat. Je vhodné posoudit, zda je výhodnější jednat v prostředí knihovny, nebo v sídle zřizovatele a jaké důvody nás k tomu vedou. Nabízí se i volba vhodné doby k prezentaci našich požadavků. Důležité je směřovat prezentaci do období, kdy je rozhodovací proces na počátku.

Jak již bylo zmíněno, klíčové je zamyslet se nad vhodnou osobou z našeho týmu, popř. z řad našich stakeholderů, která by mohla požadavky prezentovat co nejefektivněji. Při této volbě můžeme zohlednit prezentační dovednosti dané osoby, popř. její roli v celém rozhodovacím procesu. Podle zásad library advocacy nezainteresované strany často prosazují požadavky knihovny mnohem efektivněji než samo vedení knihovny.

Důvodem je fakt, že na ně nepadá stín vlastního zájmu, takže prezentace požadavků může vyznít mnohem objektivněji (Library Advocacy Unshushed, 2017).

Dalším případným podnětem k zamýšlení je zvážit, která fakta zřizovatel potřebuje vědět a o kterých chcete, aby věděl. Pokud nazaráte na svůj požadavek z těchto dvou úhlů, můžete identifikovat případný rozdíl, který lze do vaší argumentační strategie efektivně promítnout.

Zajímavým tipem může být i použití vybraného sloganu nebo hesla, které mohou propagovat klíčovou roli knihovny pro uživatelskou komunitu.

MARIKA HRUBÁ | hruba@fss.muni.cz

POUŽITÉ ZDROJE:

- Budgeting and Finance for Public Libraries. EdX: Free online courses from the world's best universities [online]. Cambridge, MA: EdX, 2018 [cit. 2019-07-11]. Dostupné z: <https://courses.edx.org/>.
- BARROWS, Ronald L. Basic Fundraising Strategies for Libraries. In: *The NYLA voice* [online]. New York: New York Library Association, 2019 [cit. 2019-11-27]. Dostupné z: <https://www.nyla.org/>.
- Frontline Fundraising Toolkit. *American library association* [online]. Chicago: American library association, 2017 [cit. 2017-05-24]. Dostupné z: <http://www.ala.org/advocacy/advleg/frontlinefundraising>.
- HRUBÁ, Marika. *Využití nástrojů library advocacy k prosazování zájmů vysokoškolských knihoven: návrh aplikace pro fakultní knihovny Masarykovy univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví, 2018. 128 s. Diplomová práce. Vedoucí PhDr. Martin Krčál, DiS.
- PEET, Lisa. Keeping Up: Budgets & Funding. In: *Library Journal* [online]. New York: LJXPress, 2018 [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <https://www.libraryjournal.com/?detailStory=keeping-up-budgets-funding>.
- Library Campaign Training Institute. In: *American library association* [online]. Chicago: ALA, 2019 [cit. 2019-11-24]. Dostupné z: <http://www.ala.org/advocacy/library-campaign-training-institute>.
- GÓMEZ, M. J. *Budget Submittal, FY 2011-12*. Los Angeles, CA: LibraryDepartment, 2011. Dostupné z: http://www.lapl.org/about/blc_docs.html.
- Library Advocacy Unshushed. EdX: Free online courses from the world's best universities [online]. Cambridge, MA: EdX, 2017 [cit. 2017-05-11]. Dostupné z: <https://www.edx.org/course/>.
- The Book Stops Here: Should Library Boards Be Held Accountable for Embezzlement? In: *Public Libraries Online* [online]. Chicago: American Library Association, 2013 [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <http://publiclibrariesonline.org/>.

Library Advocacy Now!: a Training Program for Public Library Staff and Trustees [online]. Ottawa: Canadian Library Association, 2011 [cit. 2019-12-09]. Dostupné z: <http://cla.ca/wp-content/uploads/LibraryAdvocacyNow.pdf>.

Pozn.: Pokud vás toto téma zaujalo, popř. vás zajímají i další aspekty související s konceptem library advocacy při prosazování zájmů knihovny, můžete navštívit kurz *Úvod do library advocacy pro veřejné knihovny*, který jsme pro vás připravili ve spolupráci se Studijní a vědeckou knihovnou Plzeňského kraje za finanční podpory VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání knihovníků. Kurz je dostupný na portále kurzy.knihovna.cz.

Příště závěrečná část cyklu: Library advocacy v praxi

Kreativní centra Městské knihovny v Praze

Část 1: Trocha teorie a „Jehla a nit“

V Městské knihovně v Praze (MKP) se nám v průběhu roku 2020 povedlo otevřít tři kreativní centra, která dohromady tvoří vzájemně spolupracující síť. Co nabízí, proč je chceme mít a jak vlastně vypadají – samozřejmě s hromadou inspirace pro vás –, na to se zaměří následující miniseriál. Částečně proto, že se chceme pochlubit jedním hotovým projektem, částečně i proto, že tohle téma v knihovnách v poslední době dost rezonuje. A nakonec, ukázka toho, že to funguje (a co nefunguje), může být pro leckoho povzbuzující či inspirující.

A co vás čeká? Nejdříve trošku teorie, pak postupně představím tři v téhle chvíli funkční kreativní centra, pak přijde řada na plány do budoucna a nakonec samozřejmě nějaké praktické rady. A protože je toho hodně, tak i při vši stručnosti to bude dlouhé – protože jde o věc, kterou stojí za to pořádně probrat.

Trocha teorie

Makerspace umožňuje lidem různého věku pracovat společně nebo samostatně na různých projektech. Tyto prostory nabízejí uživatelům různé nástroje, technologie a propojení s odborníky a profesionály, které lze jinak získat jen obtížně. Základní myšlenkou je „vzájemné učení“, kdy si uživatelé sami radí, jak lépe projekt připravit. Tohle sdílení informací pak koresponduje se základním posláním knihoven: umožňovat svobodný přístup k informacím, a proto je logické, že řada knihoven makerslaby začleňuje do služeb, které nabízejí svým komunitám.

Přínos takového místa můžeme sledovat v několika rovinách: je to alternativní možnost vzdělávání. Týmová spolupráce umožňuje využít rad zkušenějších kolegů. Je zrodem nových nápadů, technologií i projektů. A hlavně – umožňuje lidem opravit nebo vyrobit cokoli, co je napadne. Tohle otevírání možností, rozvoj kreativity mají pak samozřejmě kromě toho prvořadého

Atelier – kreativní centrum v pobočce Jezerka, zaměřené na ruční práce a šití
Foto: archiv MKP

efektu (něco si vymyslím a vyrobím) i pomoci v jiné věci. Uživatel se naučí v situacích, kde nelze aplikovat předem stanovený postup, kreativně přistupovat i k dalším situacím – v zaměstnání i v životě. A to už dohromady dává celé spektrum pozitiv, díky kterým platí, že knihovny jsou pro společnost opravdu důležité.

Z tohoto hlediska tedy nejde jenom o nějaké „kreativní hraní“. A to je ten důvod, proč dílny v knihovně chceme. Cílem knihovny totiž není, expresivně řečeno, „půjčovat krtečka“, ale poskytovat informace, vzdělávat a tvořit lepší svět. A tady mohou kreativní dílny udělat stejnou práci jako krteček.

MKP k tomuto problému přistupuje svědomitě už několik let. A to v souladu se záměry hlavního

Foto: archiv MKP – Pavel Klíkar

DOK16 – řemeslnická dílna

města Prahy, které je jejím zřizovatelem a které na kreativitu klade velký důraz. Vytvoření kreativních center v knihovně je tak jen logickým důsledkem několika let příprav, zkoušení a plánování, které začalo u různých workshopů, u myšlenky „knihovna jako první místo úspěchu“ až třeba ke čtyřem ročníkům konference *Do černého*, která se kreativě v knihovnách věnovala.

V současné době tedy máme kromě řady workshopů napříč celou sítí i tři kreativní centra, každé zaměřené jiným směrem. *Suterén* v Ústřední knihovně je zejména kreativně-technologickou dílnou, *Atelier* v pobočce Jezerka se zaměřuje na ruční práce a šití, a samostatný *DOK16* je zase klasickou řemeslnickou dílnou vybavenou pro práci se dřevem, papírem a kůží. Ač se každé věnuje trošku jiné oblasti, přece jen mají hodně společného.

Atelier

O nově zrekonstruované pobočce Jezerka jste se už letos na stránkách *Čtenáře* mohli dočíst (č. 6, s. 234–235) stejně jako o faktu, že její součástí je i šicí dílna *Atelier*. Její přípravu nám usnadnily dvě věci: jednak velkorýsá rekonstrukce nové pobočky, jednak fakt, že šití, pletení, háčkování a další ruční práce se v naší knihovně objevily celkem záhy, zejména jako součást seniorských setkávání. Několik let jsme tak sbírali zkušenosti, nápady, kontakty. Nemuseli jsme vlastně vymýšlet nic na zelené louce, jenom jsme navazovali na to, co nám už šlo dobře.

V *Atelieru* je navíc dostupných několik šicích strojů, jeden overlock (speciální šicí stroj), řada pomůcek a šicích potřeb nebo třeba krejčovská panna. A nutností je šikovná kolegyně, která předtím workshopy realizovala na pobočkách a která dokáže se vším poradit. Opět tedy platí pravidlo, že bez člověka to prostě nejde.

Foto: Jana Hrzimová

Suterén – kreativně-technologická dílna

A jen pro jistotu: cílem tohoto správného člověka není dělat práci za uživatele, ale poradit uživateli, když třeba neví, jak začít. Knihovník v kreativním centru nesmí být dělník, ale rádce. Jako knihovna chceme vzdělávat, rozvíjet kreativitu uživatelů, ne všechno dělat za ně. I na to myslíte, protože je hrozně snadné sklouznout k tomu „vám to nejde, ukažte, já vám ten knoflík přišiju, bude to rychlejší“, což samozřejmě není cílem knihovny. Nechceme přišívat knoflík, chceme naučit uživatele, aby to přišít zvládl sám.

Atelier je určen pro samostatnou práci (potřebuji si něco ušít, nemám kde a nemám šicí stroj), pro týmovou spolupráci i pro pořádání workshopů, zejména pro začátečníky, ale zaměřené i na uprecyding, kdy v rámci workshopů účastníci využijí starší oblečení, povlečení, záclony a podobný materiál k ušití nějaké nové věci. V průběhu podzimu chystáme velké množství workshopů – pro začátečníky i pro pokročilé.

Samozřejmě i tady se ne všechno povedlo. Třeba v rámci vybavení chybí plánovaný stroj na potisk triček a nějaké další vybavení – kromě jiného i proto, že opět chybí řádné odvětrávání. A i tady zahájení provozu zhatilo období karantény, takže stejně jako v případě *Suterénu* i tady začneme sbírat zkušenosti, jak doufáme, z ostrého provozu až od podzimu.

Na druhou stranu ale i v době, kdy knihovna byla pro veřejnost uzavřena, se ukázalo, že *Atelier* má smysl. V časech rouškové nouze zde kolegyně ušily roušky nejenom do zásoby pro všechny kolegy, ale i pro další organizace (třeba ČČK) a v nemalé míře i pro sousedy z blízkého okolí. Ve své podstatě lepší uvedení do provozu než důkaz, jak dokáže být knihovna užitečná, i když nejde jen o knihy, si můžeme představit jen těžko.

MILOSLAV LINC | miloslav.linc@mlp.cz
Příště: „Pilka a vrtačka“

Bilance vydávání knih v ČR v roce 2019

3. část

Třetí, závěrečná část textu (předchozí vyšly v č. 7–8/2020, s. 254–257, a v č. 9/2020, s. 310–312), jenž sumarizuje základní oficiální fakta o knižní produkci České republiky v roce 2019, obsahuje zejména údaje o evidenci a produkci e-knih a audioknih. Na rozdíl od tištěné produkce vychází evidence e-knih z dobrovolného hlášení vydavatelů, audioknihy nejsou zatím legislativně podchyteny vůbec!

- **Počet čísel ISBN přidělených ohlášeným e-knihám činil v roce 2019 celkem 11 176, skutečný počet jednotlivých vydaných titulů e-knih byl ovšem nižší, protože některé ohlášené tituly vyšly ve více formátech...**
- **Zrakově postižení občané ČR si mohou produkci zvukových knih Knihovny a tiskárny K. E. Macana bezplatně vypůjčit prostřednictvím veřejných knihoven, které s ní uzavřely smlouvu.**
- **Bohužel, stále přetrvává nedostupnost exaktních ekonomických informací o jednotlivých vydavatelských, distribučních a prodejních subjektech knižního trhu, a to především z hlediska počtu vydaných a prodaných výtisků knih, dosahovaných zisků, příp. ztrát apod.**

E-knihy a jejich evidence

Stále nedošlo ke schválení novely zákona č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, která zahrne rovněž povinnost evidence a odezdávání povinných výtisků e-knih, vydavatelé e-knih proto nemají zákonnou povinnost posílat povinné výtisky online publikací určeným institucím, resp. knihovnám. Od roku 2010, kdy česká Národní agentura ISBN začala přidělovat čísla ISBN rovněž online publikacím (e-knihám), jsou tak stále vedeny pouze jako ohlášené.

Jiná věc je, že Národní knihovna ČR také bude muset dořešit archivaci těchto publikací ve vhodném formátu, jejich ochranu a způsob půjčování. To se však již prakticky děje v rámci *Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách*. Přesto ze strany vydavatelů stále panují obavy z nezákonného kopírování a šíření. Jedná se tedy o řešení závažných úkolů, které zásadně poznamenají dosavadní praxi.

Počet čísel ISBN přidělených e-knihám činil v roce 2019 celkem 11 176 (za předchozí rok 2018 se jednalo o 10 714 záznamů). Dynamika nárůstu nových titulů se podobně jako v zahraničí poněkud zpomalila, což nasvědčuje tomu, že předpovědi o podstatném vytlačení tištěných knih těmi elektronickými v blízké budoucnosti jsou spíše utopí. Podle odhadu pracovníků Národní agentury ISBN byl skutečný počet jednotlivých vydaných titulů e-knih nižší (zhruba polovina), protože některé ohlášené tituly vyšly ve více formátech – nejčastěji PDF, ePub a Mobipocket. Od počátku vedení této evidence (červenec 2010) bylo již do konce roku 2019 zpracováno celkem 81 483 záznamů. Do databáze mají přístup i jednotliví vydavatelé e-knih (online publikací), aby si mohli zkontrolovat a ověřit, jaké tituly už ohlásili.

Čtenáři a producenti e-knih

Podle získaných poznatků z různých průzkumů čtou knihy v elektronické podobě nejvíce mladí lidé do 24 let a jejich počet stoupá s rostoucím vzděláním. Svou zkušenost se čtením e-knih v ČR uvádí zhruba třetina internetové populace.

Pro percepci elektronických textů nejčastěji využívají notebooky a osobní počítače, dále „chytřejší“ telefony, tablety a čtečky, přičemž speciální čtečky e-knih zdaleka nepatří mezi nejvyužívanější. K nejoblíbenějším žánrům e-knih patří fantasy, sci-fi a odborná literatura. Beletrii v této formě čtou s velkou převahou ženy.

Titulová nabídka jednotlivých prodejců e-knih v ČR se liší hlavně jejich propojením s vydavateli, resp. vydavatelstvími skupinami (např. Kosmas s Argem nebo eBux s Euromedia Group). Mediální skupina Albatros Media, produkující největší množství knižních titulů v tištěné formě, převzala v roce 2016 významné internetové prodejce e-knih, a to firmy Palmknihy a eReading.

V ČR se stále rozšiřuje okruh vydavatelů e-knih. Mnozí z předních producentů tištěných knih (Albatros Media, Argo, BBart, Domino, Host, Kniha Zlín, MOBA aj.) investují i do tohoto segmentu knižního trhu, event. rovněž do vydávání audioknih, i když návratnost těchto investic kvůli nízkým objemům prodeje není zatím na malém českém knižním trhu příliš vysoká.

Audioknihy a jejich propagace

V posledních letech došlo v České republice také k určitému rozšíření produkce a oživení zájmu o audioknihy, a to zejména díky aktivitám profesního sdružení Asociace vydavatelů audioknih (AVA; asociaceaudioknih.cz) nebo největších distributorů a prodejců audioknih.

Profesionálové z oblasti vydávání a prodeje audioknih zpravidla rozlišují mezi zvukovou knihou a audioknihou. Za zvukovou knihu považují její nezkrácené načtení jednou osobou bez dalších dodatečných dramaturgických úprav. Tomu odpovídá primární funkce tohoto zprostředkování textů nevidomým a slabozrakým specializovanou státní knihovnou K. E. Macana pro nevidomé. Za skutečnou audioknihy však považují její ztvárnění v nezkrácené či zkrácené podobě, příp. zdramatizované, načtené i více herci, včetně hudby a zvukových efektů. I v případě „pouhé“ zvukové knihy se však většinou jedná o nahrávky pořízené v profesionálním studiu profesionálními herci. Je to však spíše otázka terminologie a specifikace účelu.

Mezi propagačními akcemi vyvolává největší zájem udělování cen *Audiokniha roku* (poprvé bylo vyhlášeno v roce 2013). Slavnostní ceremo-

niál s vyhlášením vítězů probíhá během knižního veletrhu Svět knihy. Počet kategorií se ustálil na sedmi (nejlepší zvuk, obal, dramaturgie, nejlepší audiovizuální kniha, dramaturgická četba, interpret, interpretka a Cena posluchačů). Audiotéka (www.audioteka.cz), v současnosti největší distributor elektronických audioknih v ČR (v nabídce má v současnosti, tj. v květnu 2020, 5594 titulů knih nejrůznějších literárních žánrů i audioverze některých populárních časopisů), se od roku 2016 zapojuje i do populárního projektu dětských knihoven *Noc s Andersenem*. Pokračovala v tom i v následujících letech; v roce 2018, kdy proběhl již 18. ročník této akce, nabídla například v podobě audioknihy zdarma ke stažení pohádku H. Ch. Andersena *Statečný cínový voják*, od jejíhož vzniku uplynulo již 180 let. Firma Audiolibrix, další významný distributor elektronických audioknih v Česku, má ve své nabídce cca 3000 titulů nejrůznějších žánrů.

Produkce audioknih

Centrální evidence audioknih zatím v Česku neexistuje. Podle odhadů organizátorů ceny *Audiokniha roku* u nás v posledních letech každoročně vychází zhruba 250–300 titulů audioknih určených pro běžný komerční knižní trh. Například již zmiňovaná Audiotéka zařadila v roce 2019 do prodeje 649 nových audioknih a 81 časopisů. Specializované státní vydavatelství pro nevidomé a slabozraké, Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana, loni připravilo i 158 titulů beletrie v podobě zvukových knih; pro potřeby svých uživatelů také technicky upravila celkem 350 titulů jiných výrobců.

Zrakově postižení občané ČR si mohou produkci tohoto vydavatelství bezplatně vypůjčit prostřednictvím veřejných knihoven, které s ním uzavřely smlouvu. Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana je průkopníkem zvukových knih u nás. Počátky její činnosti sahají až do roku 1918. Produkci audioknih se soustavně zabývá již od roku 1960.

Tomuto typu knižní produkce se v současnosti v Česku soustavně věnuje cca 30 vydavatelů – specializovaných a tradičních, ale i pouze příležitostných a okrajových: Albatros Media, Audiotéka, Euromedia Group, Mladá fronta, OneHotBook, Panteon, Práh, Progres Guru, Radioservis, Rybka Publishers, Supraphon, Tym-

panum, Walker & Volf a další. Patnáct z nich je v současnosti členy AVA. Nejoblíbenějším žánrem audioknih jsou detektivky a thrillery. Čeští uživatelé audioknih preferují díla zahraniční provenience.

Nejběžnějším médiem pro šíření audioknih byly CD a elektronické formáty (nejčastěji MP3), které je možné pomocí různých aplikací stáhnout do mobilního telefonu. I když prodej audioknih na fyzických nosičích stále převládá, elektronické stahování audioknih je v ČR stále oblíbenější a dnes objem jejich prodeje v této formě představuje zhruba třetinu všech prodeje. Na stoupající oblibě tohoto způsobu šíření literárních děl má velký podíl především vývoj technologií na jejich stahování. Pohodlnější poslech mluveného slova umožňují aplikace pro tzv. chytré mobilní telefony se systémy iOS, Android nebo Windows Mobile. Podle provedených průzkumů se řada uživatelů začala zajímat o poslech audioknih teprve tehdy, když jim vydavatelé nabídli jejich prodej formou downloadu (stahování). Informace a novinky ze světa audioknih lze nalézt v internetovém magazínu *naposlech.cz* či na prodejním portálu *Audioteka.cz*.

Závěr

Bohužel, stále přetrvává nedostupnost exaktních ekonomických informací o jednotlivých vydavatelstvech, distribučních a prodejních subjektech knižního trhu, a to především z hlediska počtu vydaných a prodaných výtisků knih, dosažených zisků, příp. ztrát apod., a tím i nemožnost přesného objektivního porovnání jejich ekonomické síly a postavení na knižním trhu. Na tom se mnoho nezměnilo již od roku 1995, kdy tyto bilanční přehledy připravují. Z tohoto hlediska mohou poskytnout exaktní údaje pouze o nákupech knih veřejnými knihovnami ČR; v roce 2019 objem jejich nákupů představoval částku 340 milionů korun (viz Tabulka VIII).

Knižní nabídka loňského roku byla v České republice bezesporu opět bohatá a pestrá. Díky celosvětovému globálnímu propojení knižního sektoru se na českém knižním trhu objevují překlady světových bestsellerů bezprostředně po jejich vydání v zahraničí. Každopádně tradice čtenářství je v České republice dlouhá a čtení knih v Česku stále patří na žebříčku kulturního využití obyvatel na jedno z předních míst. Počet knihov-

Tabulka VIII

Nákup knih veřejnými knihovnami v ČR v letech 2014–2019

	v mil. Kč
2014	346
2015	351
2016	355
2017	367
2018	343
2019	340

zdroj: Národní knihovna ČR

Pozn.: Jedná se pouze o knihovny zřizované obcemi, městy, kraji a státem.

ven vzhledem k počtu obyvatel stává ČR na vrchol i ve světovém měřítku a jejich narůstající aktivity na podporu a rozvoj čtenářství u dětí a mládeže jsou předpokladem, že poptávka po knihách bude stále vysoká. Podle vyjádření některých akvizitérů se v polovině května 2020 počet vydaných titulů knih ještě nevyznačoval nějakým dramaticky strmým poklesem. Mnohé však napovídají situace během letošního předvánočního trhu...

Lze však oprávněně předpokládat, že opatření vlády proti pandemii koronaviru budou mít velmi negativní vliv na ekonomiku celého sektoru knižního trhu, protože ještě v květnu 2020, jak uvedli představitelé Svazu českých knihkupců a nakladatelů, nebyly vypořádány všechny pohledávky z předvánočních a vánočních prodeje předchozího roku. Opět bude zřejmě několik let trvat (podobně jako při poslední ekonomické krizi z let 2008–2009), než se oblast přípravy, vydávání, distribuce a prodeje knih v ČR podobně jako jiné kulturní sféry z neočekávané situace vzpamatuje. Zdá se tedy, že optimistická bilance vydávání knih za rok 2019 zůstane na nějaký čas poslední. Jednotlivé články řetězce knižního trhu, jak pevně věřím, se však vynasnaží toto období minimalizovat. Nelze také vyloučit jejich určitou proměnu.

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

Poděkování za pomoc a spolupráci Radomíře Burgertové, Heleně Čudové, Antonínu Jeřábkoví, Václavu Kadlecovi, Vítu Richterovi, Bohdanu Roulemu, Barboře Staňkové a Olze Zeinertové.

Knihovny v novém

Cesta zlínské knihovny – z parku do fabriky

Ústřední knihovna Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně sídlila v letech 1960–2013 v budově bývalé měšťanské Komenského školy, stavbě z roku 1897. Z hlediska dostupnosti byla situována ideálně: pár kroků od centra města (náměstí Míru s radnicí) i zastávek MHD, kterými projíždí většina linek ve městě. Okolí bylo velmi příjemné, budova je obklopena parkem Komenského (spolu se sadem Svobody kolem zlínského zámku tvoří rozlehlý centrální park ve středu města), který před nemnoha lety prošel významnou revitalizací a stalo se z něj živé místo pro relaxaci a setkávání, pěší zónou a jednou z hlavních dopravních tepen města, která je však od fasády dostatečně daleko, aby svým ruchem rušila knihovní provoz. Jenže knihovní provoz v té půvabné, na poměry Zlína historické budově¹ čím dál více trpěl a drhnul, takže muselo být zvoleno jiné řešení...

Co bylo...

Půjčovny i příruční sklady knihovny praskaly ve švech, studijních míst bylo málo, kabeláž byla fixní a bez možnosti rozvoje, serverovna se přehřivala, pracovníci měli stoly mezi skladovými regály. Členitý prostor bývalých učeben, tedy knihovna „obývacího“ typu, byl sice částí čtenářů příjemný, ale pro další rozvoj téměř jakýchkoli služeb silně problematický. Celá ústřední knihovna měla k dispozici – slovy jedno parkovací místo (pro služební vůz) a jedno WC pro čtenáře. Statutární město Zlín sice velkoryse přispívalo na provoz knihovny (plnící i městskou funkci) tím, že nepožadovalo nájem, nicméně záměry na radikální rekonstrukci a případnou dostavbu zde chyběly² a život budovy se řešil postupnými dílčími opravami.

Zlínský kraj jakožto zřizovatel knihovny nemohl investovat do stavebních úprav městské budovy. Vzhledem k minimální kapacitě příručních skladů a příjmu povinného výtisku vyvstala postupně potřeba tří detašovaných skladů za komerční nájem, navíc dost nevhodných pro

uchovávání dokumentů. Expedice byla složitá, nepružná, časově náročná a čtenářům obtížně vysvětlitelná. Teploty v některých kancelářích byly v létě tropické, v jiných se chodilo celoročně ve svetu.

Vše výše popsané zákonitě vedlo k tomu, že Zlínský kraj od doby, kdy knihovna získala krajskou funkci, intenzivně hledal odpovídající prostorové řešení. Nepřipadala-li v úvahu rekonstrukce, zbývala možnost stavby na zelené louce či stěhování do jiné, ideálně rekonstruované a knihovnímu provozu přizpůsobené lokace. Volných pozemků dostatečné velikosti a s dobrou dostupností nebylo a není ve Zlíně mnoho. Když k tomu přidáme většinou komplikované vlastnické vztahy, bylo jasné, že bude třeba jít druhou cestou: brownfield. Ve městě v průběhu doby vzniklo několik rozestavěných a nedokončených budov, které by skýtaly určitý potenciál. Navíc se v širším jádru centra nachází rozlehlý tovární areál firmy Baťa (později Svit). S ohledem na to, že se v podobně nevyhovujících, až havarijních podmínkách nacházely i dvě další krajem

¹ Po zámku a římskokatolickém kostele Filipa a Jakuba je to třetí nejstarší budova ve městě.

² Budova by se vzhledem k svému půdorysu s uzavřeným atriem dala rekonstruovat a dostavět do podoby připomínající např. Schrattenbachův palác, sídlo ústřední Knihovny Jiřího Mahena v Brně (byť v menším rozsahu).

*Knihovna
pro malé i větší...*

zřizované příspěvkové organizace (Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně a Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně), ukázala se právě továrna být místem, kde by mohly všechny tři instituce najít svůj nový domov.

Volba nového sídla

Za nové sídlo knihovny, galerie i muzea byla zvolena dvojice téměř identických továrních budov (v číslování rastru baťovské fabriky nesou označení 14 a 15), navržených architektem Jiřím Voženílkem a postavených v letech 1946–1949 na místě staveb zničených při jediném bombardování města za druhé světové války.³ Jde o nový typ výrobních budov pro poválečnou obnovu továrny, s mnoha inovacemi oproti typickým baťovským předválečným objektům. Výchozí baťovský modul 6,15 × 6,15 m byl v severním i jižním traktu rozšířen na 7,85 m tak, aby se maximálně využilo přirozeného osvětlení pracovišť, střední přístavek byl zredukován na nákladní výtah, ostatní komunikační a obslužné prostory byly přesunuty do přidaných koncových polí. Nová konstrukční výška 5 m umožňovala kromě podstrojního vedení vzduchotechniky také vložení mezipatra zázemí zaměstnanců do koncových polí. Na střeších objektů byly situovány stanice lanovek (přepraveníků), které zajišťovaly pohyb výrobků mezi budovami.⁴ Objem obou budov a vestavby mezi nimi, se kterou se od začátku

počítalo, skýtal vyhlídky na důstojné prostory pro všechny tři subjekty včetně skladů knihovního fondu, technického zázemí a kanceláří.

Zbývalo již „jen“ pozemky i domy vykoupit, uspořádat architektonickou soutěž, zpracovat projekt, získat peníze a celou investici zrealizovat... Tento proces trval od roku 2008 do roku 2013 a po většinu této doby probíhal pod projektovým označením Krajské kulturní a vzdělávací centrum.

Architektonická soutěž a projektování

Architektonická soutěž⁵ proběhla v roce 2009 a přinesla 36 zajímavých a často velmi netradičních návrhů. Zadání žádalo ponechat obě tovární budovy nedotčené co do fasády a části interiérů (památková ochrana), ale zároveň umístit sem všechny tři kulturní organizace včetně bezmála půlmilionového knihovního fondu. Originalita návrhů většinou spočívala zejména v řešení skladu knihovního fondu a objektu, který by obě budovy propojoval. Vítězný návrh studia A.D.N.S. Production, s. r. o., k těmto úkolům přistoupil velmi pietně, minimalisticky a chytře. Budovy, které se nacházejí ve svahu pozvolna klesajícím k řece Dřevnici, propojil rozsáhlým, ale pouze jednopodlažním, jednoduchým betonovým objektem (tzv. platformou), který plní funkci velkokapacitního knihovního depozitáře, svrchu je pochozí, vytváří nástupní plochu k hlavnímu vstupu do budovy 15 (sídla

knihovny) a místo, kde se konají nejrůznější kulturní akce. Toto konstrukční řešení je v tuto chvíli prověřeno sedmiletým fungováním a z hlediska knihovny obstálo. Mít veškeré fondy pod jednou střechou představuje luxus a velkou provozní výhodu pro služby a uživatele. Jedinou vadou na kráse snad je, že nedošlo k propojení budov „suchou nohou“, a byť jsou pojaty jako komplex, přece jen jsou to dva oddělené domy.

Projekční práce realizovala firma City Work, s. r. o., vzniknuvší na bázi společnosti, která vyhrála architektonickou soutěž. Autoři vize a návrhu tak měli možnost rozvinout své myšlenky do realizační fáze. Investorem a příjemcem dotace z regionálního operačního programu regionu soudržnosti Střední Morava byl Zlínský kraj. Bylo však samozřejmé, že se na projekčních pracích intenzivně podíleli budoucí uživatelé, tedy muzeum, galerie a knihovna. Toto období pro nás představovalo nejintenzivnější a nejdobrodružnější etapu celého projektu. Představy projektantů a knihovníků nebyly vždy shodné, nicméně cíl byl společný a postupně jsme se k němu pracovali.

Kavárna s pódiumem pro pořádání různých akcí

Hlavními cíli, které jsme si pro novou budovu stanovili, byly tyto:

- maximální možná dostupnost pro uživatele (knihovního fondu, služeb, prostoru),
- funkční, přehledné uspořádání knihovního fondu a nastavení procesů v knihovně umožňující plynulé a efektivní toky dokumentů a informací,
- pohodlí a optimální podmínky pro studium pro čtenáře,

- návaznost programů pro veřejnost a školy na základní činnost knihovny a její poslání,
- posílení role knihovny jako kulturního a vzdělávacího centra,
- důraznění principu spolupráce (lokálních organizací, dalších kulturních a vzdělávacích institucí, spolků, neformálních komunitních skupin, veřejnosti).

Zabydlování v novém sídle

Pokud jde o dostupnost, panovaly před stěhováním obavy, zda si nás lidé v nové lokaci „najdou“. Měli jsme pocit, že se posouváme mimo centrum města, do lokality, která je sice v dopravním uzlu (těsné sousedství autobusového a vlakového nádraží), ale nepatří k nejatraktivnějším. Nicméně areál bývalé továrny postupně ožívá, sídlí v něm např. krajský úřad a hlavní pobočka pošty, přibyla nová univerzitní budova, kavárna, restaurace, takže tyto obavy se naštěstí nepotvrdily. Nějakou dobu to trvalo, ale lidé si zvykli. Posléze přibyla i nová linka MHD, která má zastávku 30 metrů od vstupu do knihovny.

Uspořádání knihovních fondů a nastavení plynulých a efektivních procesů, to bylo náročné zadání. Budova je koncipována jako železobetonový skelet s rastroem sloupů a mezi nimi betonovaných podlah, jednotlivá podlaží byla v továrním provozu otevřena bez jakýchkoli předělů. Rozloha jednoho podlaží se šířkou 22 a délkou 80 metrů je vskutku impozantní a architekti chtěli tento velkorosý a vzdušný prostor v knihovních prozích zachovat, nedělit jej jakýmikoli příčkami, řešit jej pouze pomocí interiérových prvků a nábytku.⁶ Jejich minimalistické a čisté pojetí počítalo také s příznáním všech technologických rozvodů pod stropy, použitím achromatických barev, skla a kovu.

V průběhu projektování se zřizovatel rozhodl, že do budovy knihovny umístí dva odbory krajského úřadu, což značně zamíchalo kartami a oproti původním záměrům zbyla pro čistě knihovní provoz pro veřejnost jen dvě nadzemní podlaží. Do nich bylo třeba umístit volné výběry 185 000 knih, 900 titulů periodik, 8000 zvukových dokumentů, map a dalších dokumentů, 230 studijních, relaxačních a poslechových míst,

³ Jiří Voženílek: *Budovy č. 14 a 15 ve Zlíně – dědictví industriální éry = Jiří Voženílek: Building Nos. 14 and 15 – a heritage of the industrial era*. Zlín: Zlínský kraj, 2013. 127 s. ISBN 978-80-87833-03-2

⁴ Tyto dopravníky (dnes jediné v celém areálu) byly repasovány a z památkových důvodů zachovány.

⁵ Viz katalog soutěže: *Krajské kulturní a vzdělávací centrum ve Zlíně v budovách 14 a 15 bývalé továrny firmy Baťa: Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně: Krajská knihovna Františka Bartoše: Centrála cestovního ruchu Východní Moravy*. Zlín: Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně: Zlínský kraj, 2009. 141 s. ISBN 978-80-85052-83-1

⁶ Samostatnou kapitolou je požárně-bezpečnostní řešení, které si ve velkých prostorách vyžádalo instalaci navijecích, při požáru vodou skrápěných rolet, zajišťujících dělení na menší požární úseky.

individuální a skupinové studovny, klubovnu, úsek pro děti a mládež, informační a referenční centrum s regionálním fondem, příruční knihovnu, šatní skříňky, výpůjční pulty, počítače a dva samoobslužné RFID výpůjční automaty. Logicky jsme dospěli k rozdělení provozu na „svět zábavy“ a „svět poznání“, tedy jedno (třetí nadzemní) podlaží s volným výběrem beletrie, hudebním a dětským úsekem, včetně klubovny, a druhé (čtvrté nadzemní) podlaží s volným výběrem naučné literatury, periodik, příruční knihovnu, referenčním centrem, individuálními studovny a skupinovou studovnou. Koncepte interiéru obou podlaží je stejná: knihovní fond v centrálním průběžném traktu, studijní a relaxační místa u dobře osvětlených stolů v okrajových traktech u fasády.

Kromě dvou popsaných čistě knihovnických podlaží je pro veřejnost přístupné vstupní podlaží (druhé nadzemní), ve kterém je umístěn pult recepce a čítárny denního tisku, samoobslužný RFID automat pro vracení dokumentů s pěticestným tříděním, několik počítačových terminálů, kavárna s pódiem pro pořádání akcí, design shop, počítačová učebna a dva přednáškové sály. První nadzemní podlaží obsahuje pouze služební prostory, kanceláře knihovny a správy budov, depozitář vzácného fondu, serverovnu a další technické prostory. Na toto patro navazuje platforma mezi budovami, kde je pět skladových hal vybavených kompaktními regály. V suterénu je situováno parkoviště. Nejvyšší, páté nadzemní podlaží slouží ze tří čtvrtin krajskému úřadu, čtvrtinu kanceláří obývá vedení knihovny.

Celou budovu komunikačně propojuje jedno schodiště, dva výtahy pro veřejnost, osobní i nákladní služební výtah, dva knižní nákladní výtahy – to vše v centrální ose budovy – a dvě evakuační schodiště v koncových polích. Krajská knihovna získala v budově 15 a přilehlé platformě 3500 m² plochy pro veřejnost, další 4000 m² skladů a přes 1000 m² služebních prostor.

Celý komplex byl pojmenován jako 14|15 BAŤŮV INSTITUT. Jde o aluzi na někdejší baťovské studijní ústavy, které plnily kulturní, vzdělávací a částečně výzkumnou funkci. Provozní model implementovaný zřizovatelem vedl k založení čtvrté, tzv. servisní organizace, která by měla knihovně, galerii a muzeu sloužit ve společných provozně-technických agendách, jako je správa

Dětský úsek s volným výběrem knih (knihovna disponuje téměř 77 000 svazků knih pro děti)

budov a majetku, marketing, účetnictví, BOZP, komerční pronájmy atd.

Co se podařilo a co méně – zkušenosti ze sedmiletého provozu

— *Lokace:* poloha knihovny v širším centru města není problematická, dostupnost je dobrá. Pokud se dočkáme výstavby integrovaného dopravního terminálu v těsném sousedství, dojde i k zlepšení okolních neladných prostor stávajících nádraží s nonstop bary. V plánu je také výstavba velkého nákupního centra v blízkosti knihovny, které jistě přinese více ruchu, ale doufejme také i uživatelů. Platforma mezi budovami spolu s jejich fasádami působí velkorysým dojmem až palácové architektury a je vyhledávaným místem amatérských i profesionálních fotografů. Fasáda 15. budovy slouží několikrát ročně k promítání videomappingu.

— *Prostor:* knihovna se významně „nadechla“. Zejména výpůjční provozy ústřední knihovny situované ve dvou celých podlažích působí velkorysým a vzdušným dojmem. Neoddělené fungování úseku pro děti a sekce beletrie pro dospělé není (hlukově) zcela ideální, ale zvykli jsme si. Část uživatelů i knihovníků vzpomíná s láskou na intimnější dispozici staré knihovny, ale převládá pozitivní přijetí a příjemný dojem z volného prostoru.

— *Interiér:* minimalistické pojetí v bílé, černé a stупních šedi má své příznivce i odpůrce. V kombinaci s lakovaným pozinkovaným plechem knihovnických regálů však tvoří harmonický dojem, který dobře zapadá do industriálního de-

signu. Některé konkrétní prvky, zejména nábytek pro děti, mohly být řešeny citlivěji. Orientační systém v budově i v knihovním fondu provedený červenou či černou lepenou fólií a písmem Courier jsme zpočátku vnímali problematicky, nicméně praxe jej prověřila a slouží. Hojně využívané jsou čtyři individuální studovny, přestože jsou od okolí odděleny jen čirým sklem.

— *Klima:* všechny prostory knihovny jsou klimatizovány, což přináší zejména v letních měsících příjemnou teplotu. V kancelářích a půjčovnách jsou navíc otevíratelné některé díly oken. Sklady v platformě jsou na klimatizaci závislé zcela. Na jaře a na podzim (velké kolísání venkovní teploty) bývá občas problém s vybalancováním klimatu v půjčovnách: pro někoho příliš teplo, pro někoho příliš chladno, vlhký či suchý vzduch apod. Celý systém, který je primárně nastaven na automatický režim, lze nevhodně ovlivnit otevřením oken, což se bohužel v půjčovnách stává.

— *Technologie:* do IT infrastruktury jsme si přenesli vše, co bylo v dané době nové či zánovní a nevyžadovalo náhradu, počítače a terminály pro veřejnost však byly všechny pořízeny v rámci projektu nově. Ve značném množství, o které se v celém komplexu jedná, je to náročné z hlediska obnovy. Pokud by se dělala nárazově najednou, jde o velký finanční náklad. Obnovuje se tedy postupně, což s sebou nese nerovnoměrné zastarávání. Důležitým krokem učiněným při stěhování byl přechod na RFID identifikaci a ochranu fondu, což byl značný pokrok ve službách. Automaty na půjčování mají však dlouhodobě velmi nízké procento použití, což u uživatelů přičítáme preferenci lidského kontaktu s obsluhou. Automat na vracení se využívá hojněji. Poněkud problematické je ovlivňování funkčnosti pracovních stanic pod výpůjčními pulty, které nese masivní ocelová konstrukce. Někteří pracovníci využívají možnost násobných operací s více dokumenty najednou, většina je však konzervativní a pracují vždy s jedním.

— *Provozní model:* koncept servisní organizace sloužící třem kulturním institucím v běžných provozních agendách není sám o sobě špatný a lze ho najít v různých podobách v podobných komplexech. Pro jeho dobré fungování je však nezbytná vstřícnost, otevřenost a maximální empatie směrem k obsluhovaným subjektům,

čehož se v dostatečné míře nedostává. Servisní organizace se tak (mj. díky absolutní dispozici s veškerým rozpočtem na majetek a správu) někdy ocitá v roli organizace řidičů. Souvisí s tím i problém identity a svébytnosti muzea, galerie a knihovny, jejichž logotypy byly částečně sloučeny s logem 14|15 BAŤOVA INSTITUTU.

— *Stavba:* v celém komplexu budov je použito několik typů povrchových úprav podlahy. V patrech s půjčovnami byla použita světle šedá litá stěrka; nebyla však provedena dostatečně pečlivě a již po roce užívání podlahy vykazovaly viditelné defekty. Po dvou letech byly formou reklamačního řízení podlahy v obou rozlehlých patrech kompletně rozebrány, znovu položeny a dostaly nový, kaučukový povrch v tmavším odstínu šedi. Znamenalo to úplné vystěhování obou rozsáhlých volných výběrů, všech regálů a ostatního nábytku. Bohužel, i tento typ krytiny je náchylný k poškození a opět vyžaduje opravu. Problematická jsou madla na vstupních dveřích ze schodiště do patér. Jejich mechanické řešení vyžaduje specifický pohyb pro úspěšné otevření, který není zcela intuitivní a po určité době je třeba je opakovaně seřizovat. Okna budovy jsou taktéž zdrojem problémů. Památkáři oprávněně trvali na úplném zachování vzhledu fasády včetně jednoduchých továrních oken v kovových rámech. Ta prošla opravou a za ně byla vsazena nová moderní dvouvrstvá okna. Ve vnějších repasovaných oknech je vždy jeden otevíratelný díl pro větrání, který se synchronně otevírá při otevření okna vnitřního. Servomotory, které to mají na starosti, jsou poruchové a čepy starých oken nejsou příliš kvalitní a přesné.

Přes všechny zmíněné problémy a třecí plochy stále platí, že zlínská knihovna získala v novém sídle svého ústředí důstojné a velkorysé působiště, které láká uživatele k návštěvě a umožňuje efektivně pracovat s fondy. Uvědomujeme si, že to není samozřejmost a ne všechny knihovny měly to štěstí, aby v nedávné době prošly rekonstrukcí či získaly novostavbu. Společně s nimi si přejeme, aby budovy knihoven v Česku vzkvétaly a pamatovalo se na ně v rozpočtech zřizovatelů a příslušných dotačních programech. Stavět je náročné, ale výsledek stojí za to.

JAN KAŇKA | kanka@kfbz.cz

Foto: archiv Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně

Plánované stavby a rekonstrukce veřejných knihoven v ČR

Jedním z hlavních témat současného českého knihovnictví jsou prostory veřejných knihoven, které většinou neodpovídají potřebám jejich služeb a uživatelů. Předkládáme vám nejzajímavější chystané projekty staveb veřejných knihoven se stručnými informacemi.

Městská knihovna v Chebu

adresa: Obrněné brigády 615/1, 350 02 Cheb
web: <https://www.knih-cheb.cz/>

Foto: archiv MěK v Chebu

Historická budova knihovny...

Městská knihovna v Chebu je dnes nejstarší veřejnou knihovnou v České republice, která již byla vystavěna jako veřejná a ve svých původ-

Vizualizace: A69-architekti

...a vizualizace její přístavby

ních prostorách nadále působí. Funguje od roku 1911. Budovu, která patří mezi významné památky secesní architektury v Chebu, navrhl architekt Max Loos. Nachází se v místě bývalého hradebního příkopu a je součástí městské památkové rezervace. Roku 2010 byl objekt prohlášen za kulturní památku. Vzhledem k tomu, že kapacita budovy již nevyhovuje potřebám moderní knihovny, je naplánována přístavba a rekonstrukce interiéru.

Projektovou dokumentaci přístavby a rekonstrukce stávajícího objektu knihovny zpracoval ateliér **A69-architekti**. Přístavba knihovny je navržena jako „neviditelná“ budova, která bude přístavěna k hradební zdi sousedící s chodníkem – pochozí střechou budovy. Z prostoru upraveného hradebního příkopu by měla být viditelná jen její čelní prosklená stěna. Navrhované řešení vychází z požadavků památkářů – přístavba by svým pojetím měla respektovat stávající okolní historickou zástavbu.

Více informací na <http://www.a69.cz/>.

Městská knihovna Beroun

adresa: U Kasáren 813, 266 01 Beroun
web: <https://www.knihovnaberoun.cz/>

Městská knihovna sídlí od roku 2002 v budově bývalých kasáren. Podle navrženého projektu by měla být v knihovně provedena kompletní

Budova bývalých kasáren sloužící dnes jako knihovna se dočká kompletní rekonstrukce

rekonstrukce střechy, stropů, interiéru, fasády včetně zateplení a výměny oken. Po rekonstrukci proběhne reorganizace budovy. Knihovna bude rozšířena o druhé patro, kde se bude nacházet multifunkční sál, studovna a oddělení naučné literatury. Dětské oddělení bude přesunuto do prvního patra, přízemí bude sloužit jako sklad. Oddělení pro dospělé se rozšíří a na místě studovny se plánuje oddělení pro mládež s terasou.

Více informací na <https://www.knihovnaberoun.cz>.

Městská knihovna Most

adresa: Moskevská 12, 434 21 Most
web: <http://www.knihovnamost.cz/>

Městská knihovna sídlí v objektu postaveném v 80. letech čistě pro knihovnické účely – prvním svého druhu v poválečném Československu. V současné době budova neodpovídá podmínkám moderního knihovnictví, je stavebně zastaralá a její provoz je energeticky velmi náročný. Rekonstrukce by byla podle vedení města nákladná. Proto vznikl projekt, který plánuje přestěhování knihovny do budovy Kulturního domu města Mostu (bývalý objekt Repre). V roce 2016 byla zpracována studie využitelnosti a statický průzkum prokázal, že knihovnu lze do těchto prostor přemístit. Navržený projekt nové podoby objektu Repre (viz obr. na 3. s. obálky) je koncipován jako městské komunitní a společenské centrum, které nabídne kromě knihovny také nové kino, rekonstruované planetárium, kavárnu s restaurací a velký společenský sál. Návštěvní-

kům knihovny bude k dispozici vstupní hala s recepcí, spojená s kavárnou. Součástí vstupní haly budou i klidové zóny pro setkávání, výstavní nebo přednáškové prostory. Nová knihovna bude v jednom patře disponovat následujícími prostory: velkým oddělením a hernou pro děti, oddělením naučné literatury, oddělením beletrie a moderně vybavenou studovnou a čítárnou. Bude mít k dispozici několik přednáškových místností. Rekonstrukce knihovny je jedním z pilířů Strategického plánu města Mostu.

Více informací na <https://www.mesto-most.cz/>.

Knihovna města Olomouce, pobočka Nové Sady

adresa: Peškova 1, 771 66 Olomouc
web: <http://www.kmol.cz/>

Nové využití najde bývalá sídlištní kotelná v Trnkově ulici na olomouckém sídlišti Nové Sady. Během několika let by se měla proměnit v novou pobočku městské knihovny, která by měla změnit i stávající podobu nároží ulic Zikova, Trnkova a Rožnavská. Návrh podmínek pro architektonickou soutěž zpracoval útvár hlavního architekta města Olomouc. Předmětem soutěže bylo vypracovat návrh provozního a dispozičního uspořádání a také návrh, jak z knihovny vytvořit komunitní centrum, tedy místo setkávání, sdělování zkušeností, rozvíjení čtenářské gramotnosti, spolupráce se školami v okolí a dalšími institucemi. Ze zaslanych návrhů byl vybrán projekt ateliéru **Kolínský Čermák Architekti**. Návrh byl vysoce ohodnocen zejména s ohledem na pozoruhodné uspořádání prostorového plánu a splnění knihovnických nároků. Je oceňován i z hlediska hledání prostoru pro technologie VZT. Vzhledem k původnímu účelu má tento jednopodlažní objekt poměrně velkou světlou výšku. Tento fakt spolu s rozhodnutím zachovat z ekonomických důvodů původní nosnou konstrukci dovedl architektury k řešení spočívající v jednoduché vestavbě linoucí se po obvodu budovy a vytvářející galerii s volným prostorem ve středu dispozice. Plánovaná knihovna bude mít užitnou plochu přes 300 m².

Více informací na <https://www.cka.cz/cs>.

Městská knihovna Přelouč

adresa: Masarykovo náměstí 44, 535 01 Přelouč
web: <https://www.knihovnaprelouc.cz/>

Knihovna sídlí v objektu bývalé záložny, která byla postavena podle návrhu architekta Rudolfa Kříženeckého v letech 1899–1901. Novorenesanční budova se nachází na Masarykově náměstí a tvoří hlavní dominantu města.

Nová knihovna bude umístěna na nároží náměstí na místě, které vznikne po odstranění již delší dobu nefunkčního objektu. Oprava stávajícího domu by podle města byla nákladnější než nová stavba. V rámci veřejné architektonické soutěže byl vybrán návrh ateliéru **ForEva architects**. Koncept budovy je definován jako „krabice plná informací.“ Exteriér je koncipován volně a do kontrastu je přisazeno pevné třípodlažní jádro knihovny s otevřeným nárožím, inspirované knihou jako symbolem hmotného stabilního prvku a opory domu. Do budovy bude umožněn vstup dvěma vchody: hlavním z náměstí, vedlejším z pěší zóny (naproti vstupu do městského úřadu). Střecha byla navržena plochá a pochozí, v zadní části její dispozice vznikne střešní terasa s tzv. zelenou střechou. Fasáda bude řešena jako „živá“. Kolemjdoucím se naskytne díky otevřenému prosklenému vertikálnímu průčelí pohled zvenčí dovnitř a naopak – návštěvníkům nabídnou bohaté prosklené plochy rozhled ven. Interiér objektu se propojí s parterem náměstí. Jednotlivá podlaží knihovny budou zaměřena tematicky. V centrální části bude vyhrazen prostor pro rušné studovny, individuální studijní místa vzniknou v rozích. Ve vnitrobloku bude umístěn přednáškový sál, sousedící se školicí místností. Přízemí zůstane volné a průchozí, a stane se tak místním komunikačním uzlem. V suterénu bude umístěn sklad, prostor pro technologická zařízení domu a především archiv s kapacitou 80 000 svazků.

Více informací na
<https://www.stavebnictvi3000.cz/>.

Městská knihovna Antonína Marka v Turnově

adresa: Jeronýmova 517, 511 01 Turnov
web: <https://knihovna.turnov.cz/knihovna/>

Městská knihovna Antonína Marka v letošním roce slaví 200 let od svého vzniku. O jejím přesídlení se hovoří již několik let. Budova neumožňuje bezbariérový přístup, chybí společenský sál, nedostačující je i návštěvnické a hygienické zázemí.

Sídlo nové knihovny se bude nacházet u Skálové ulice, na parcele mezi letním kinem a domem Na Sboře, který patří mezi významné historické památky Turnova. V architektonické soutěži zvítězil návrh ateliéru **A69-architekti**. Celkový koncept je inspirován prostředím okolní krajiny Českého ráje, která je typická pískovcovými skalními městy, kaňony, romantickými zříceninami a památnými alejemi. Knihovna je navržena jako moderní otevřený prostor, který zdůrazňuje prosklené části budovy. Uvnitř by měl návštěvník objevit průhledy a zlomy typické pro skalní město. Skleněný průchod centrálním prostorem knihovny je analogií ke skalní soutěsce, Myší díře na Hruboskalsku. Na střeše se plánuje místo pro čítárnu s výhledem na město. Výstavba knihovny by měla proběhnout v letech 2022 až 2023.

Více informací na <http://www.a69.cz/>.

Knihovna Vratislavice nad Nisou

adresa: Nad Školou 1675, 463 11 Liberec 30
web: <http://vratislavice101010.cz/knihovna>

Od roku 2014 se knihovna nachází v provizorních prostorách atria kulturního centra, kde byla dříve umístěna expozice věnovaná automobilovému konstruktérovi Ferdinandu Porschemu.

Knihovna je koncipována jako otevřená věž s vnitřním atriem, která nabízí průhledy do zeleně parku. Součástí je i podzemní sál s travnatou střechou. Budova je navržena tak, aby vytvořila urbanistický celek s vedlejším objektem bývalé fary. Ten bude sloužit jako spolkový dům a komunitní centrum, poskytující zázemí všem organizacím a spolkům ve Vratislavicích. Oba objekty budou propojeny proskleným průchodem. Autorem projektu je architekt **Jiří Jandourek**, spoluautor přestavby nového libereckého magistrátu nebo rekonstrukce náměstí ve Frýdlantu.

Více informací na
<https://www.stavbaweb.cz/>.

LENKA DOSTÁLOVÁ

| Lenka.Dostalova@mzk.cz

POUŽITÉ ZDROJE: Archiweb.cz; CKA.cz; Denik.cz; Stavbaweb.cz; Stavebnictvi3000.cz

Inspirace – Putování ve šlépějích Jana Amose Komenského 3

Komenského cestování a síťování

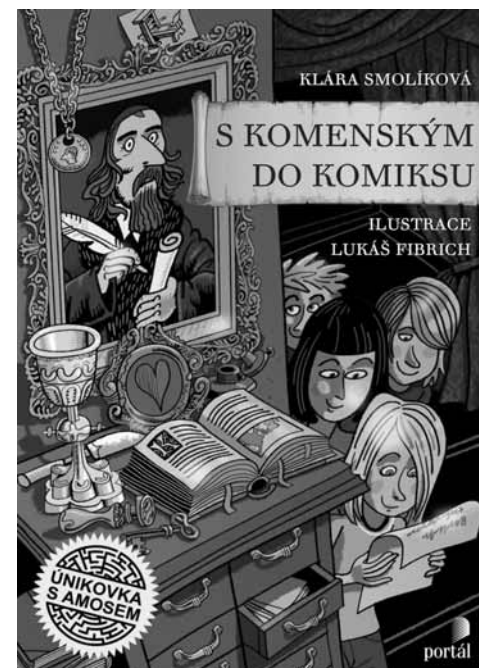
Národní oslavy výročí Jana Amose Komenského, ke kterým se hlásí i knihovny, si vytkly za cíl tři roky připomínat veřejnosti osobnost, jejíž význam za čtyři století nevybledl. V rámci tohoto miniseriálu bychom rádi několika inspirativními střípky přispěli i my. Kvůli koronavirové hrozbě se propojený svět znovu rozpadl na izolované ostrovy. Ještě nedávno plné letištní haly zejí prázdnotou, lidé zůstávají doma, nesetkávají se ani pracovně. My však dnes máme internet, videokonference a sdílené soubory. V jakém světě se pohyboval Komenský?

Jak při přípravě výstavy *Komenský v komiksu*, která je k vidění v Národním pedagogickém muzeu Jana Amose Komenského, tak při psaní knihy s označením *Únikovka s Amosem*, kterou vydává v listopadu nakladatelství Portál (obálka knihy viz obr. vpravo), jsme se snažili hledat zajímavé paralely mezi Komenského světem a dnešními dny, aby téma bylo pro publikum přitažlivé a co nejsrozumitelnější.

Zdá se však, že dnešní společnost se za poslední měsíce hodně změnila, a tak není od věci některá témata promýšlet ještě jednou. Opatření proti šíření nemoci Covid-19 totiž současnosti nastavila nelichotivé zrcadlo. V něm pak v jiném světle zahlédneme i doby, které dávno minuly.

Nelétáme, plavíme se

Když jsme do výstavy zařadili panel zachycující cesty Komenského po Evropě, nepřišli jsme jako autoři s nijak převratným nápadem. Mapu se zakreslenými trasami vedoucími až k Londýnu na západě a Stockholmu na severu, ohraničené Orlou na východě a Blatným potokem na jihu, najdeme v leckteré komeniologické publikaci. Komenského akční rádius byl totiž neuvěřitelný. Mapa jím navštívených míst by byla impozantní, ať už by propíchaná špendlíky visela na zdi, nebo jako digitální interaktivní obrázek blikala na sociálních sítích. A to tento věhlasný vzdělanec obdržel také pozvání kardinála Richelieuho, takže teoreticky mohl nějaký čas strávit třeba v Pa-

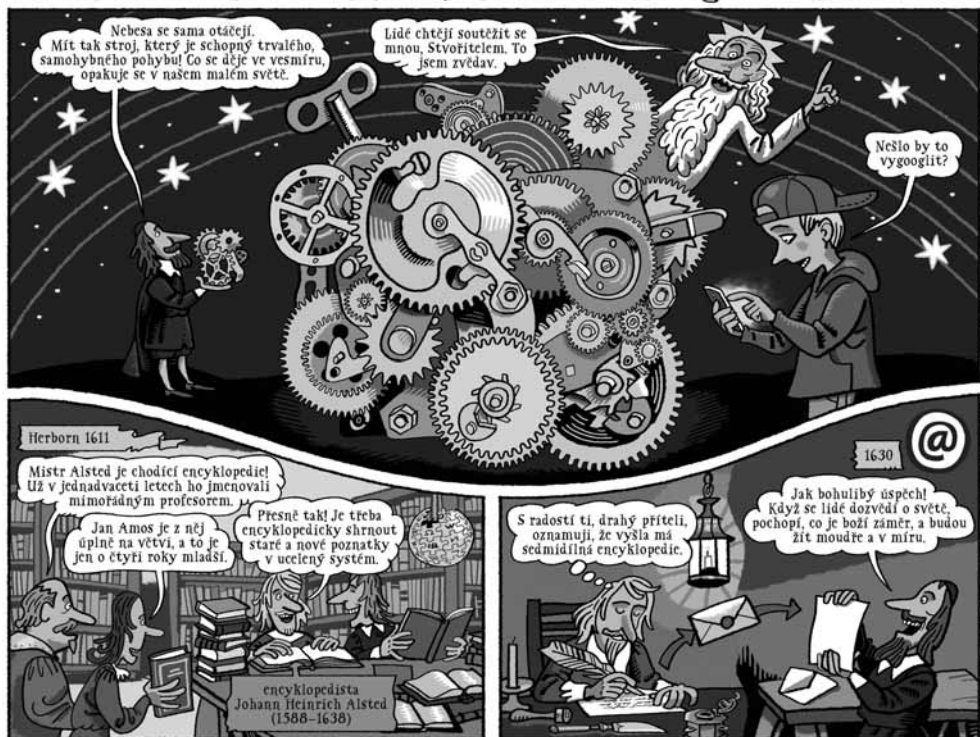

říži a věnovat se zde vědecké práci. Nebo měl na dosah dobrodružnou cestu přes oceán, kdyby využil nabídky z Nového světa a přijal místo učitele na Harvardově univerzitě.

Pravdou však je, že zkušeného cestovatele, jakým Komenský byl, námořní plavba zklamala. Po nepříjemné zkušenosti, kdy napoprvé do Anglie kvůli bouři jeho loď vůbec nedoplula a živi

SPOJIT VŠE DO JEDINÉHO DÍLA

Příli není nic nedostupné.

vyvázli jen zázrakem, se na moře nehrnul. Určitě však během svých četných cest po Evropě využíval tehdy oblíbenou říční dopravu. Vždyť Rýn spojuje celou západní Evropu, důležitými dopravními tepnami byly také Vltava a Labe.

Komenský přirozeně mnoho cest absolvoval v koňském sedle, ale nebál se ani pořádné túry. Jako mladík došel pěšky až do Amsterdamu. Ze zahraničních studií se vrátil po svých prý jen proto, že neodolal a zakoupil si Koperníkovu knihu *O oběžích nebeských sfér*, a tak mu na zpáteční cestu už nezbyly peníze. S chutí prochodil křížem krázem moravské kraje a své zápisky z cest použil při kreslení nové, přesnější mapy Moravy.

Domluvíme se

Češi rádi jezdí do Chorvatska. Kromě čistého moře si pochvalují i skutečnost, že se zde domluví česky. S angličtinou totiž stále střední a starší generace válčí, ruština moc k užítku není a znalost němčiny mezi Čechy už odvájí čas.

Každý z nás si jistě někdy povzdechl, proč není čeština rozšířená jako angličtina, aby nám v zahraničí jako rodilým mluvčím otevírala dveře.

To Komenský se pohyboval po středoevropském prostoru v době, kdy se nejen němčina, ale i čeština vnímala a používala jako diplomatický jazyk. Přesto si velmi dobře uvědomoval, jak zásadně jeho obzory rozšířila latina, kterou se naučil až relativně pozdě, když v šestnácti nastoupil na přerovskou školu. Tento jednotný jazyk vzdělanců propojoval duchovenstvo a v této době dokonce už i šlechtu, která zvolna přicházela vzdělání na chuť. Díky všeobecné znalosti latiny v těchto kruzích mohl Komenský, třeba jen korespondenčně, navazovat a udržovat kontakt s učenými po celé Evropě.

S „normálními“ lidmi se Komenský na cestách často domlouval německy, což mu vzhledem k silné německé větvi Jednoty bratrské nečinilo potíže. Málo se ví, že Jednota bratrská byla stejně tak česká jako německá. Kvůli existenci českých i německých sborů všechny bratrské

spisy tedy buď rovnou vznikaly ve dvou jazycích, nebo se bezodkladně překládaly. Talentovaní mladí bratři, včetně Komenského, byli vysíláni studovat na německé univerzity a do Čech Jednota zvala německé vzdělance.

V 17. století najdeme ještě další jazykovou spřízněnost, která Komenskému nahrávala. Polština a čeština tehdy k sobě měly blíž než dnes, takže pro Čecha nebylo těžké polsky hovořícímu člověku rozumět (a naopak). Když byl kupříkladu Vilém z Rožmberka polskými šlechtici zvažován jako možný polský král, českému šlechtici velmi pomáhalo, že se s Poláky bez tlumočníka snadno dorozuměl. A pro pořádek se sluší uvést, že na Slovensku se v tehdejší bratrském prostředí mluvilo česky.

To však neznamená, že se Komenský všude snadno domluvil a více se tématu nevěnoval. Byl si vědom, že jako jazyk může lidi spojovat, jeho neznalost je naopak rozděluje. Velkou část pedagogického úsilí proto věnoval výuce jazyků a následně tvorbě jazykových učebnic, díky kterým si děti hravě a s porozuměním cizí řeči osvojí. *Brána jazykům otevřená* a *Svět v obrazech* se zaslouženě prodávaly jako bestselery a otevíraly jejich autorovi dveře na další panovnícké dvory.

Cestujeme za poznáním i za kontakty

Podzim jsme nepřivítali s úlevou. Do rostoucího počtu nakažených koronavirem se bohužel negativně promítly dovolené u moře, které si Češi nechtěli odepřít. Tím se však zkomplikoval nástup studentů na zahraniční univerzity, odjezdy na stáže či pracovní cesty do ciziny. Mnozí si tak kladou otázku, zda tolik omezení za týden na pláži opravdu stálo.

Dnes sami sebe vnímáme kosmopolitně, jenže ještě před sto lety většina lidí nevystřkovala nosy za humna a turismus byl neznámým pojmem. V 17. století koneckonců cestovali jen obchodníci a vzdělanci, a pak samozřejmě politici, i když u nich to byla mnohdy víc povinnost než potřeba. Tehdy nebyla bratrská šlechta jediná, kdo vysílal studenty na zahraniční univerzity. I vrchnosti jiného vyznání se hodilo mít k dispozici vzdělané úředníky, vychovatele či duchovní.

Významným momentem, kvůli kterému podporujeme studentskou mobilitu i dnes, je, že studenti mezi sebou naváží celoživotní přátelství. Síť vzdělanců, která Komenskému nejednou po-

možla z těžkostí, se ostatně také formovala v době jeho mladosti na akademické půdě.

Zcestovali, světaznalí, kosmopolitní

V Komenského době význam vzdělání stoupá. Najednou o studium stojí i sama šlechta, která potřebuje kontrolovat své úředníky. Mladí šlechtici se vydávají na kavalírské cesty a za doprovod si berou vzdělané mládence. Starší šlechtici v roli mecenášů očekávají, že se jejich investice do vzdělání nadějných studentů vrátí. Proto mladý Komenský v dopisech bratrskému biskupovi Laneckému líčí, jak na škole prospívá i jak hospodaří s penězi.

Bez mecenášů, ať už je k dobročinnosti vedlo cokoli, by ostatně Komenský jen stěžejí mohl cestovat a bádát. Třeba pro zbrojařskou rodinu De Geerů mělo podporování českého vzdělance spíše formu odpustku. I dnes potřebujeme a oceňujeme, když filantropové darují peníze ve prospěch mladých talentů či vědeckých výzkumů.

Spojit vše do jediného díla

Když jsme se na jednom komiksovém panelu rozhodli hledat paralelu mezi dnešními médii a způsoby komunikace v 17. století (viz obr. na protější straně), byli jsme překvapeni, kolik podobností vyvstalo. Dříve si vzdělanci posílali tlusté obálky, do kterých kromě rukou psaného dopisu vložili i knihu, na kterou má korespondenční partner po přečtení reagovat. Dnes na vydanou či připravovanou knihu odborníci okamžitě reagují v propojených akademických sítích a laici třeba na portálu Goodreads.

Jako dopisy, kterých ostatně Komenský napsal na tři desítky týdně, nahradily e-maily, papírové encyklopedie vytlačily otevřené encyklopedie na internetu. Místo slovníků máme k dispozici překladače, místo sítě spolupracujících vzdělanců se snadno s kolegy propojíme na LinkedInu. Facebook udržuje naše povědomí i o lidech, které jsme roky na živo neviděli, a nemusíme nutně pro návštěvu společenské události získat nejprve doporučení od vlivného známého. Možná to zní troufale, ale podle nás by měl Komenský z našeho propojeného světa radost.

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

|klara.smolikova@tiscali.cz
ve spolupráci s Richardem F. Vlasákem

KOPÁČ, Radim. Že tu Kundera nebyl? Opak je pravda. *Lidové noviny* [online]. 2020, (184), 9 [cit. 2020-08-28]. ISSN 0862-5921. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>.

Rozhovor s ředitelem Moravské zemské knihovny v Brně (MZK) Tomášem Kubíčkem na téma převodu knihovny a osobního archivu Milana Kundery do fondů MZK. Tomáš Kubíček hovoří o výstavě *Milan Kundera (neztracen)* v překladech, která proběhla přede dvěma lety, dále o dílech, která jsou součástí knihovny tohoto spisovatele, o významnosti a složení archivu apod. Představuje budoucí umístění knihovny, tj. samostatnou studovnu, a akce, kterými se bude prezentovat a představovat veřejnosti.

KRUTÍLEK, Ondřej. Casanova a jeho knihovna. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2020, (189), 4 [cit. 2020-08-28]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp>.

Giacomo Casanova byl ke konci života knihovníkem na zámku Duchcov na českém panství patřícím Valdštejnům. Knihovna byla přemístěna do zámku Mnichovo Hradiště. V současnosti je součástí prohlídkového okruhu. Casanova se do dochované sbírky zapsal i jako autor několika knih. Článek také připomíná projekt *Valdštejnové – lvi ve službách císařů*.

Zaorálek odvolal šéfa knihovny. *Lidové noviny* [online]. 2020, (169), 4 [cit. 2020-08-28]. ISSN 0862-5921. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>.

Zpráva informuje o odvolání generálního ředitele Národní knihovny ČR Martina Kocandy. Předkládá důvody ministra kultury vedoucí k odvolání i vyjádření M. Kocandy k těmto důvodům.

Knihovníci se přetvřili do filmových hvězd. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2020, (154), 13 [cit. 2020-08-28]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp>.

Netradiční výstavu připravili v Krajské knihovně Karlovy Vary pod názvem *Knihovníci z plakátů aneb Když nemohou filmy do Varů, musí Vary do filmu*. Výstava má připomenout filmový festival, který se letos neuskuteční. Obsahem výsta-

vy jsou dvě desítky velkoformátových grafik inspirovaných skutečnými filmovými plakáty. Do postav na plakátech se stylizovali zaměstnanci knihovny.

Výstava ukáže, že i knihy mají své osudy. *Mladá fronta Dnes* [online]. 2020, (142), 13 [cit. 2020-08-28]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp>.

Článek informuje o výstavě *I knihy mají své osudy* v Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem. Výstava mapuje knihovnictví tohoto regionu od počátků až do současné doby. Potrvá do 4. 10. 2020. Její kurátorka Eliška Wienerová popisuje, co lze na výstavě vidět.

KOŘÍNKOVÁ, Marcela. Knihy jako lék pro duši. *Sociální služby* [online]. 2020, (6), 10 [cit. 2020-08-28]. ISSN 1803-7348. Dostupné z: <http://www.socialnisluzby.eu>.

Autorka, pracující v Knihovně Kroměřížska, pojednává o biblioterapii jako podpůrné léčebné metodě. Popisuje její počátky, spadající do období starověku, připomíná jména Aristotela (zakladatele poetoterapie) a jeho následníka Nietzscheho. Dále popisuje využití biblioterapie v současné době. Píše o tom, co by měla splňovat osobnost knihovníka, který se chce věnovat biblioterapii, o práci s klienty, cílech a různých formách biblioterapie – imago terapie, pohádkoterapie, hagioterapie aj. Knihovna Kroměřížska tuto službu nabízí svým čtenářům.

KROC, Vladimír. Knihovna zastaveného času. *Týdeník Rozhlas* [online]. 2020, (34), 23 [cit. 2020-08-28].

Rozhovor s novým pověřeným generálním ředitelem Národní knihovny ČR Vítem Richterem, který objasňuje příčiny vedoucí ke stávající situaci v knihovně. Popisuje minulý i současný stav instituce, zmiňuje neustále se měnící generální ředitele. Dále se zabývá nepřístupností části fondů, projektem e-knihovna, důsledky zastavení projektu na výstavbu nové budovy, prostorovou nedostatečností Klementina, včetně deponitáře v Hostivaři.

Kanadské univerzitní knihovny se stále více zaměřují na výzkum nových metod celoživotního učení. Teorie učení mohou ovlivňovat praxi informační gramotnosti ve vysokoškolském vzdělávání. Jejich aplikace do praxe nabízí knihovníkům nové pohledy na práci s dospělými studenty. Dosavadní literatura pro oblast vzdělávání dospělých zahrnuje mnoho užitečných vzdělávacích teorií pro knihovníky. Teorie samostatného učení a celoživotního učení jsou zvláště vhodné pro dnešní praxi univerzitních knihoven. Nejznámější definice samostatného učení pochází od Malcolma Knowlese, který jej definoval jako *proces, ve kterém jednotlivec převzme iniciativu... při diagnostice svých vzdělávacích potřeb, formulaci vzdělávacích cílů, identifikaci člověka a materiálních zdrojů pro učení, výběru a implementaci vhodných studijních strategií a hodnocení těchto výsledků učení*. Knihovny mohou být přirozeným prostředím, které samostudium podporuje. Celoživotní vzdělávání zahrnuje období dětství i dospělosti, jeho chápání je široké. Pedagogové dospělých i knihovníci ovšem již dlouho považují knihovny za přirozené prostředí pro celoživotní učení.

(*IFLA Journal* – Volume 46, Number 2, June 2020, s. 163–171)

Školní knihovny v Berlíně a Braniborsku uspořádaly konferenci na téma *Co je dobrá školní knihovna?* na Gymnáziu Wernera von Siemense. Důležitým výsledkem bylo poznání, že potenciál školních knihoven, které jako „hybridní“ dosud nebyly zakotveny ve školním rozpočtu ani v rozpočtu knihovny, se stěží uznává. Účastníci zdůraznili důležité role školních knihoven – podporu výzkumu a podporu informační gramotnosti, které jsou základními předpoklady pro cílené a udržitelné učení. Studenti mají v německých školních knihovnách k výzkumu mnoho příležitostí, také téma mediální výchovy je již v každodenním vyučování mnoha předmětů. Studenti starších ročníků běžně tvoří semináře na téma mediální gramotnosti pro mladší kolegy a flexibilní situace školních knihoven působí jako katalyzátor pro realizaci akcí a moderních výukových projektů na různých stupních školy. Studenti se ve školní knihovně věnují projektové práci, tvoří redakční práce pro školní vysí-

lání, překládají aktuální celovečerní filmy v angličtině, pracují s editačním programem atd. Školní knihovny jsou v Německu otevřeny vždy během hlavních přestávek a také v další určené hodiny. Za technické vybavení je zodpovědná každá škola samostatně a knihovník je dobrovolníkem. K dispozici pro individuální i skupinovou práci bývají školní notebooky. Mezi vybavení patří i projektor, plátno a reproduktory, které podporují mediální akce pro větší skupiny. Důraz se klade na flexibilní a mobilní nábytek, regály na kolečkách, flexibilní počítačové stanice. Snem do budoucna je delší provozní doba a stálá přítomnost kvalifikovaného personálu. (*BuB Forum Bibliothek und Information* – Jahrgang 72, Nr. 2–3, 2020, s. 88–89)

Instagram patří momentálně mezi nejznámější a nejvíce využívané sociální sítě nejen na Slovensku, ale v celém světě. Je dostupný jako bezplatná aplikace a od jiných sociálních sítí se liší svým obsahem – lze zde sdílet pouze fotografie a krátká videa. Je to oblíbený marketingový nástroj také pro malé i velké firmy, neziskové organizace, muzea, galerie a knihovny. Každý den přibude na Instagramu 100 milionů nových fotografií a videí a je třeba, aby se daly vyhledat. Proto Instagram zavedl tzv. hashtagy, označené symbolem #. Hashtagy bychom mohli definovat jako klíčová slova. Příspěvek s jedním hashtagem má o 12,6 % větší dosah než bez něj. Při jednom příspěvku se dá použít maximálně 30 hashtagů, pokud se jich zadá více, popis se nezveřejní. Je potřeba se zamyslet, co mohou naši potencionální sledovatelé vyhledávat – a použít tyto termíny. Je dobré používat hashtagy ve slovenštině i v angličtině. Na Instagramu se vybuchovala rozsáhlá komunita čtenářů, kteří sdílejí příspěvky o přečtených knihách, recenze na knihy a knižní tipy, označovaná jako „bookstagram“. Pod tímto hashtagem se nachází více než 42 milionů příspěvků. Ty mohou být velkou inspirací pro knihovny, protože ukazují, že je o knihy mimořádný zájem, stačí je pouze lákavě představit. Protože je Instagram vizuální sociální síť, klade se velký důraz na kreativitu a kvalitu daných příspěvků. Knihovny se takto mohou zviditelnit i mezi mladými lidmi.

(*Knížnica* – ročník 21, číslo 2, 2020, s. 14–18)

Před 70 lety, **2. 11. 1950**, zemřel **George Bernard Shaw** (* 1856), anglický dramatik, prozaik a esejista irského původu, nositel Nobelovy ceny za literaturu, autor her *Pygmalion*, *Svatá Jana*, *Živnost paní Warrenové*, *Caesar a Kleopatra* aj.

Před 140 lety, **6. 11. 1880**, se narodil rakouský spisovatel **Robert Musil** († 1942), vedle Prousta, Joyce či Kafky jeden z největších moderních romanopisců; autor románu *Zmatky chovance Törlesse*, řady novel a povídek (česky *Povídky. Pozůstalost za života*), esejů (český výbor *Eseje*) a několika dramát (např. *Snílci*) a především monumentálního nedokončeného románu *Muž bez vlastností*.

Před 75 lety, **7. 11. 1945**, se narodil **Vladimír Macura** († 1999), český literární vědec a kritik, překladatel a spisovatel, spoluautor např. *Slovníku světových literárních děl*, autor mnoha esejů (*Znamení zrodu*, *Český sen*, *Šťastný věk* aj.) a stáří, románu *Občan Monte Christo* a románové tetralogie *Ten, který bude (Informátor, Komandant, Guvernánka, Medikus)*.

Před 30 lety, **7. 11. 1990**, zemřel **Lawrence Durrell** (* 1912), britský romanopisec, básník, dramatik a autor cestopisů, jehož nejslavnějším dílem je románová tetralogie *Alexandrijský kvartet* (*Justina*, *Baltazar*, *Mountolive*, *Clea*); česky vyšly mj. romány *Temný labyrint* a *Černá kniha*. Před 120 lety, **8. 11. 1900**, se narodila americká spisovatelka **Margaret Mitchellová** († 1949), autorka jediného románu *Jih proti Severu* (1936), za který získala Pulitzerovu cenu a který se stal jedním z největších světových bestsellerů; do dnes se těší přízni čtenářů, stejně jako se diváci stále vracejí ke zdařilé filmové verzi (1939), oceněné osmi Oscary.

Před 170 lety, **13. 11. 1850**, se narodil skotský spisovatel **Robert Louis Stevenson** († 1894), autor knih *Klub sebevrahů*, *Ostrov pokladů*, *Podivný případ dr. Jekylla a pana Hyda* a dalších.

Před 350 lety, **15. 11. 1670**, zemřel **Jan Amos Komenský** (* 1592), český teolog, filozof, pedagog a spisovatel, poslední biskup Jednoty bratrské, autor mnoha spisů z různých oborů psaných česky, latinsky i německy, např. *Labyrint světa*

a *ráj srdce*, *Hlubina bezpečnosti*, *Dvěře jazyků otevřené*, *Didactica magna*, *Via lucis*, *Kancionál*, *Kšaft umírající matky Jednoty bratrské*, *Informatorium školy mateřské*, *Orbis Pictus* aj.; v roce 1628 odešel do exilu, žil v Polsku a ve Švédsku, posledních 14 let svého života strávil v Amsterdamu, kde i zemřel.

Před 210 lety, **16. 11. 1810**, se narodil **Karel Hynek Mácha** († 6. 11. 1836), český romantický básník a prozaik, zakladatel moderní české poezie. První básnické pokusy vznikaly v němčině, později už psal výhradně česky. Věnoval se divadlu, hodně a rád cestoval. Napsal řadu básní a většinou nedokončených próz, nejrozsáhlejší prozaickou prací jsou *Cikáni*. Ústřední místo v Máchově díle i v celé české literatuře zaujímá lyricko-epická skladba *Máj*. Ve své době nebyla pochopena a přijata; dnes je jednou z nejvydávanějších i nejpřekládanějších českých knih.

Před 110 lety, **20. 11. 1910**, zemřel **Lev Nikolajevič Tolstoj** (* 1828), jeden z největších ruských spisovatelů 19. století, představitel kritického realismu, autor autobiografie *Dětství*, *Chlapectví* a *Jinošství*, románové epopeje *Vojna a mír*, románů *Anna Kareninová* a *Vzkříšení*, novel *Kreutzerova sonáta* a *Hadži Murat* a mnoha povídek (např. *Sevastopolské povídky* či *Kozáci*), dramát (např. *Živá mrtvola*) a esejů.

Před 150 lety, **21. 11. 1870**, zemřel **Karel Jaromír Erben** (* 7. 11. 1811), český historik, archivář, spisovatel, básník, překladatel a sběratel lidových písní a pohádek; z jeho díla je nejznámější soubor balad *Kytice* a české pohádky.

Před 165 lety, **26. 11. 1855**, zemřel **Adam Mickiewicz** (* 1798), největší polský romantický básník, autor nedokončeného dramatu *Dziady*, poémy *Konrád Wallenrod* a především polského národního eposu *Pan Tadeáš*.

Před 120 lety, **30. 11. 1900**, zemřel **Oscar Wilde** (* 1854), básník, dramatik, prozaik a esejista irského původu působící v Anglii, autor jediného románu *Obraz Doriana Graye*, mnoha próz (*Strašidlo cantervillské* či *Zločin lorda Artura Savila*) a úspěšných komedií *Jak je důležité míti Filipa*, *Ideální manžel*, *Vějíř lady Windermere* či *Bezvýznamná žena* a dramatu *Salome*, podle něhož vznikla opera Richarda Strausse.

Portréty archiv autora

↓ Literární jaro Zlín 2019, Jaroslav Rudiš, Joachim Dvořák

Foto: archiv Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně

Plánované stavby a rekonstrukce knihoven s. 372–374

Vizualizace rekonstrukce budovy Repre pro potřeby Městské knihovny Most →

Foto: mesto-Most.cz

Cesta zlínské knihovny – z parku do fabriky s. 367–371

← Platforma mezi budovami 14 a 15, tentokrát využita pro akci *Jóga s knihovnou*

↑ Z volného výběru časopisů

← Neoddělené fungování sekce beletrie a úseku pro děti má svá pozitiva i limity

↓ Výpůjční prostory ústřední knihovny působí velkorysým a vzdušným dojmem

on-line konference
Knihovny současnosti

www.sdruk.cz

Knihovny mimo čas a prostor

20

2.—4. 11. 2020

SDRU_K